

**Prof. Dr.
Ali ERBAŞ:**

Zamanı teslimiyet içinde huzur ve sekinete dönüştürme çabamızda bizi eğiten bir okuldur bayramlar.

► S. 2

**Doç. Dr. Selim
ARGUN:**

Dünyevi arzularla doyurulamayan nefsin günümüz dünyasında yol açtığı felaketler, insan fitratını derinden yaralayarak bireylerin iç dünyalarında çoğu kez tamiri mümkün olmayan tahribat ve bunalımlara neden olmuştur.

► S. 8

**Prof. Dr.
Murteza BEDİR:**

Ramazan ayı öncesi, içi ve sonrasıyla o kadar maneviyat hâlini sağlıyor ki insan o sayede hem kulluk şuurundaki zayıflamayı telafi etme imkânına kavuşuyor hem de sonraki yıl için bir maneviyat coşkusu depoluyor.

► S. 12

**Prof. Dr.
Abdurrahman
HAÇKALI:**

Bayramlar, aslında bize varlık amacımızı hatırlatan, gerçek sevincin ebedî kurtuluş müjdesini aldığımız zaman olacağının farkına vardırıan özel günlerdir.

► S. 4

Prof. Dr. Ali AVCU:

Osmanlı devleti dinî bayramlara büyük bir önem vermiş ve ihtişamlı merasimlerle bu günleri kutlamıştır.

► S. 16

**Prof. Dr. Alev
ERKİLET:**

Dışlayıcı değil kapsayıcı olmak, ayrıştırmak yerine dâhil etmek, istifleme yerine paylaşmak ve daha niceleri, tevhit kaynaklı değer hükümleri olup Müslümanların gündelik hayatlarında, sosyal etkileşimlerinde ve yapıp etmelerinde tezahür etmişlerdir.

► S. 20

**Hikmet
BARUTÇUGİL:**

İlahi bir güzellik arayışı içinde yapılan sanat, o insanın dimağında arınmaya vesile oluyor.

► S. 6

Alişan:

Herkes eskiyi özliyor. Muhtemelen bizim çocuklarımız da ileride bugünlerin bayramlarını yâd edecektir.

► S. 11

Orhan HAKALMAZ:

Bayram, her zaman bayram. Bayramı iyi yapan ise ailelerin o bayramı nasıl yaşadıklarıyla ortaya çıkıyor.

► S. 14

**Eşref Ziya
TERZİ:**

İnsan kendine geldikçe değerlerine daha da yakınlaşır.

► S. 15

Selahaddin YUSUF:

Bayram Aslında Sebepsiz Bir Sevinçtir

► S. 18

Mesut UÇAKAN:

Hatıramda Ramazan

► S. 19

Mart 2025 - Sayı: 9

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Genel Koordinasyon
Prof. Dr. Huriye Martı

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Yayın Koordinatörleri
Savaş Özdemir
Dudu Alkan
Sümeyye Oğul

Tashih
Zeynep Onar

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Grafik Tasarım
Arketip Ajans / Emrah Andiş
arketipajans@gmail.com
0 542 318 19 38

Kapak Resmi
Sinem Yeşil

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/H 06800 Çankaya / ANKARA
Tel: 0 312 294 41 06
Faks: 0312 295 61 92

Yayın Türü
Yaygın, Süreli Yayın
Yılda 2 kez (Dini Bayramlarda) - Türkçe

Basım Tarihi
25.03.2025

Dijital Erişim
www.bayram.diyamet.gov.tr

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Bayram Gazetesi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Gazetede yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.
www.bayram.diyamet.gov.tr

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

İD GELDİ ‘ÂLEM-ÂRÂ KİM CİHANI ŞÂD İDER...

Zamanı teslimiyet içinde huzur ve sekinete dönüştürme çabamızda bizi eğiten bir okuldur bayramlar. Nasıl ki hayatımız O'na layık olabilmek içinse; namazımız, orucumuz, zekâtımız, haccımız, iman etmenin bilinciyle ifâ ettiğimiz tüm ibadetlerimiz O'nun rızasını kazanabilmek amacına dairse; bir tefekkür ve tezekkür fırsatı olan Ramazan-ı Şerif ve atılan bir tohumun yeşermesi gibi ardından geliveren bayramlar da O'nun hikmeti dairesindedir.

Yüzyıllardır dinî bayramlarımız, iyiliklerin, güzelliklerin, paylaşmanın, yardımlaşmanın, cümle mahlûkata karşı şefkat ve merhamet göstermenin zirveye ulaştığı günler olmuştur. Bu günlerde birlik ve beraberlik hayatın her alanında görünür hâle gelir. Bayramlar vesile edilerek küs-künlükler sona erdirilir. Yoksullar gözetilir, yetimler sevindirilir, aile büyükleri ziyaret edilir ve hayır duaları alınır.

Bayramlar, coşkuyla kılınan bayram namazları, özenle giyilen bayramlıklar, ziyaretler, hediyeleşmeler, sohbetlere eş-

lik eden bayram tatlıları ile alabildiğine mutlu ve huzurlu geçen özel ve değerli zamanlardır. Herkes çok iyi bilir, bayramların asıl sahipleri olan çocukların hele de yetimlerin yüzleri gülmelidir ki o bayram, bayram olabilsin...

On bir ayın sultanı ramazan ayının sona ermesinden dolayı müminlerin gönlüne çöken hüznün ilacıdır bayramlar. Özlenen bu günler şevval hilalinin görülmesiyle başlayan ve herkesi coşku ve sevinç ile dolduran bir müjdedir. Türlü dertlerle yanarken alınımı yasladığımız soğuk bir mermer, tasaların girdabından kurtaran bir rehberdir.

Şairin “İd geldi ‘âlem-ârâ kim cihani şâd ider, Rûze-dârân-ı gamı endühden azâd ider” dizeleriyle ifade ettiği gibi, bayramın gelişi ile âlem mutludur ve oruçtan ayrılışın hüznüne kapılanlar artık huzura ermiştir. Mevsimlere göre kolaylıkları ve farklı meşakkatleri olsa da ramazan orucunun sona ermesi ile ulaşılan bu vakit, Yüce Mevlamızın ikram ettiği ve hak edilen bir sevinç vaktidir. Müminlerin dar da olanlara kol kanat gerdiği, iyiliklerin hayırdan yarış atmosferinde çoğaltıldığı ramazan ayının ardından ulaşılan tarifsiz bir sevinç günüdür. Bu sevinci doyasıya yaşamak kadar muhtaç gönüllere bu

sevinci taşımak da Cenab-ı Hakk'a itaatin gereğinden ve güzelliklerindendir.

Zamanı teslimiyet içinde huzur ve sekinete dönüştürme çabamızda bizi eğiten bir okuldur bayramlar. Nasıl ki hayatımız O'na layık olabilmek içinse; namazımız, orucumuz, zekâtımız, haccımız, iman etmenin bilinciyle ifa ettiğimiz tüm ibadetlerimiz O'nun rızasını kazanabilmek amacına dairse; bir tefekkür ve tezekkür fırsatı olan ramazan-ı şerif ve atılan bir tohumun yeşermesi gibi ardından geliveren bayramlar da O'nun hikmeti dairesindedir. Ömür yolculuğumuzda hayat O'nun verdiği bir sermayedir; acısıyla tatlısıyla, sevinciyle hüznüyle, varlığıyla, darlığıyla hâlden hâle geçişimizdir. O hâlde haddi aşmak, nefse uymak kula yakışmaz.

Hangimizin en güzel amelleri yapacağının sınıdığı bu dünyaya, gülerken ağlayan, ağlarken gülen, zengin iken fakir, garib iken sultan, âlim iken zalim, beşer iken asi, muhtaç iken gani nicelerine şahit olmuştur. Kısacası, "Biliniz ki dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir gösteriş, aranızda bir övünme, mal ve evlatta bir çokluk yarışından ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibi ki bitirdikleri çiftçileri imrendirir, sonra kurumaya yüz tutar, bir de bakarsın ki sararmıştır, ardından da çer çöp hâline gelmiştir. Ahirette ise ya çetin bir azap yahut Allah'ın bağışlaması ve hoşnutluğu vardır. Dünya hayatı sadece aldatıcı bir yararlanmadan başka bir şey değildir." (Hadîd, 57/20). Orucun kendine özgü dünyasından bayramın şefkatine geçmek bizi bu dünyanın duygularına alıştırmış, sekineliyle bakmayı ve ümitvar olmayı hep ümitle kalmayı öğretir. Bir dua dökülür yüreklerden en samimi terennümlerle; "Yâ muhavvilel ahvâl! Havvilel hâlenâ ilâ ahse-ni'l-ahvâl" Ey hâlleri başka başka hâllere çeviren Rabbim! Bizim hâllerimizi en güzel hâllere çevir.

Asrısaadetten hepimizi derinden etkileyen bir hatıra aktarılır. Sevgili Peygamberimiz bir bayram sabahı evinden çıkmış mescide gidiyordu. Yolda bayramlıklarını giymiş çocuklar gördü, sevinç içinde oynuyorlardı. Aralarında bir çocuk vardı, yırtık eski elbiseler içindeydi, mahzundu. Bir köşede durmuş, oynayan çocukları izliyordu. Allah Resulü (s.a.s.) "Sen niye arkadaşlarının yanında değilsin? Neden sen de onlar gibi güllüp oynamıyorsun?" buyurdu. Çocuk ağlamaklı "Ben hem öksüzüm hem de yetim. Babam şehit oldu, annem de yok." diye cevap verdi. Böyle derin hüznü yakışmazdı bir çocuğun yüzüne, hele de bir

Ebru: Fatma Taşçı Anı

bayram sabahında. Allah Resulü (s.a.s.) şefkatle çocuğun elinden tuttu, saçlarını okşadı ve şifa veren sözler söyledi ona. Sonra mübarek dilinden dökülen şu soruyu sordu çocuğa; "İster misin Resulullah baban, Aişe de annen olsun..." Çocuk anlamıştı şefkat abidesi bu insanın Peygamber Efendimiz olduğunu. "İstemez olur muyum yâ Resulallah, istemez olur muyum?" derken yüzündeki hüznün bulutları dağılmıştı. Hz. Peygamber (s.a.s.) çocuğun elinden tuttu, hane-i saadetini götürdü, doyurdu, giyindirdi. Bir çocuk güldü, bayram oldu.

Tahayyülümüzde, tüm güzelliklerin paylaşıldığı, neşe içinde geçen, birlik ve beraberlik atmosferinde yaşanan bayramlar var. Cemaatle kılınan teravih namazlarının hıssusu, şadırvanlarından merhamet akan camilerin huzuru var. Mahmur gözlerle kalkılan sahurların bereketi, kuşların cıvıltıları ile örülmüş mahyaların ısıltısı var. Hep birlikte besmeleyle açılan oruçların ardından bayram kahvaltısının telaşı var. Ümmetin birliği ve beraberliğinden doğan dirliği var. Biz hatıralarımızda ve hayallerimizde yer alan güzide bayramlara dalmış, tebessümle bu güzel ve eşsiz manzaraları seyrederken elbisemizin ucundan çekıştiren çocuklar dahil oluyor muhayyilemize. Bir bayram sabahı yırtık ve kanlı elbiseleri, hüznü bakışları ile "Biz ümmetin yetim ve öksüz çocuklarıyız." diyorlar, "Yanarak ölenlerimiz var, donarak ölenlerimiz... Açlıktan ölenlerimiz de var, keskin nişancıların kurşununu yiyenlerimiz de. Bombalar yüzlercemizi öldürdü ama biz yaşıyoruz." diyorlar...

Çocuklar nasıl gülecekse öyle bir bayram olsun bu bayram. Bunun için yapılacak çok şey var. Ümmetin çok çetin problemlerini ve coğrafyamızda Gazze'mizde göz göre göre işlenen vahşeti düşününce alıp kuşanacağımız ne coşku kalıyor ne de neşe... Evet, ama bu karamsarlıkta kalamayız, kalmamalıyız. Bayramlar tam da bunu öğretiyor bize. Bir yıl içinde iki bayram, iki ümit ışığı, iki merhamet eşiği bize hâlden hâle evrilmeyi, her şartta ve ahvalde ümitle dolmayı talim ediyor. Her şeye rağmen neşelenebilmek, şükredebilmek için sebepler bulabilmemiz ne güzeldir. Ümmetin evlatlarının yüzlerini güldürmenin çabası ile süsleyelim bu bayramı... Yetimlerin annesi biz olalım, babası biz... Ulaşılamayana ulaşalım, gidilmeyene gidelim, aranıp sorulmayanı arayıp bulalım... "Ne büyük derdimiz var." yerine "Ne büyük Rabbimiz var." diyelim. O'na sığınalım, O'na dayanalım, O'na güvenelim...

Neşemizin hüznümüze galebe çalacağı güzel günlere ulaşmak ümidiyle Ramazan Bayramınızı tebrik ediyor; ümmetin vahdetini, dirliğini ve diriliğini bizlere göstermesini Cenab-ı Mevlâ'dan niyaz ediyorum.

EBEDÎ MÜJDE EBEDÎ BAYRAM YOLUNDA BAYRAMLARIMIZ

Prof. Dr. Abdurrahman HAÇKALI

Bayramlar, aslında bize varlık amacımızı hatırlatan, gerçek sevincin ebedî kurtuluş müjdesini aldığımız zaman olacağının farkına vardırıran özel günlerdir.

H z. Peygamber'i "be-şir" ve "nezir" olarak tanıtır Kur'an-ı Kerim. "Cennet ile müjdeleyen" ve "cehennem azabı ile uyarır".

Kur'an-ı Kerim'de aynı isimlere sahiptir; müjdeler ve uyarır.

"Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içlerinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetler ve Adn Cennetleri'nde güzel meskenler vadetmiştir. Allah'ın rızası ise en büyüktür. İşte büyük kurtuluş budur." (Tevbe, 9/72)

"Şüphesiz iman edip salih amel işleyenlere, içlerinden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur." (Burûc, 85/11)

Kur'an ve sünnet bu müjdelerle doludur...

Aslında müjdenin içeriği, O'na yakın olmaktır; O'nun affına mazhar olmak, rahmetine nail olmaktır...

Kur'an'a göre cennette müminler Allah'a yakın olacak, O'ndan selam alacak, O'nun huzurunda bulunacak ve en büyük müjde olarak O'nu

görebileceklerdir. En büyük nimet, Allah'ın rızasını kazanmak ve O'na yakın olmaktır.

Muştuyu veren O celle celâluh:

"O gün birtakım yüzler aydıdır.

Rablerine bakarlar. ..." (Kıyâme, 75/22, 23)

İşte gerçek bayram...

*_*_*

Müslüman için gerçek ve hakiki müjde ebedî kurtuluş müjdesidir.

Bu müjdenin öncülleri daha dünyada alınır. Af müjdesi, bağışlanma müjdesi, rıza müjdesi, rahmet müjdesi, cennet müjdesi...

Ramazan ayının ihyasına verilen müjdeler gibi: "Ramazan ayının başı rahmet, ortası mağfiret ve sonu cehennem azabından kurtuluştur."; "Oruç sabırdır, sabrın karşılığı ise cennettir."; "Kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak ramazanı ihya ederse geçmiş günahları bağışlanır."; "Ramazan ayı geldiğinde cennet kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar zincire vurulur."; "Ramazan ayında edilen dualar geri çevrilmez...". Müjdeler.

Bayram sabahı melekler şöyle seslenerek müjdeyi hatırlatır: "Ey Müslümanlar! Keremi bol olan Rabbinizin rahmetine koşunuz... Siz geceleri ibadetle geçirdiniz, gündüzleri oruç tuttunuz... Mükâfatınızı alınız."

Yine bayram namazından sonra şöyle seslenildiği rivayet edilmiştir: "Müjdeler olsun! Rabbiniz sizi bağışladı, doğru yola ermiş olarak evlerinize dönünüz. Bayram günü mükâfat günüdür. Bugün sema âleminde mükâfat günü olarak ilan edilir."

Ve kutlama: Ramazan Bayramı. "O günkü "Büyük Müjde"ye doğru yürüyorsunuz, bayram edin... Nail olduğunuz bu müjde mübarek olsun... Bayramınız mübarek olsun." Müjde... Ebedî kurtuluş müjdesi bu... Gerçek müjde.

*_*_*

Kurban Bayramı da öyledir, hac gibi büyük bir ibadetin, ümmetin toplu ibadetinin akabindedir.

Hac ibadeti ile ilgili müjdeler de, gerçek müjdenin bu dünyadaki habercileri.

"Her kim bu evi (Kâbe'yi) hacce-der, bu esnada cinselliğe yaklaşmaz ve kötülük işlemezse, anasının onu

Ebru: Muhammet Hamdi Kasapoğlu

doğurduğu günkü gibi tertemiz/gü-
nahsız hâline dönmüş olur.”

- “Hac ile umreyi birbirine ekleyin.
Çünkü bunlar körüğün demir, gü-
müş ve altının kirini gidermesi gibi
fakirliği ve günahları giderir. Makbul
bir haccın karşılığı ancak cennettir.”
Gerçek müjde... Müjdeniz mübarek
olsun... Bayramınız mübarek olsun...

*_*_*

“Unutmayın ki, o kurbanların ne etle-
ri ne de kanları Allah’a ulaşır. Sizden
Allah’a ulaşacak olan şey takvanızdır.
Allah bu şekilde o hayvanları hizme-
tinize verdi ki, size gösterdiği gibi Al-
lah’ı tekbir ile yüceltesiniz. Resûlüm!
Artık o iyilik eden ve işini güzel ya-
panları müjdele!” (Hac, 22/37)

“Biz her ümmete bir kurban ibadeti
belirledik ki, kendilerine rızık olarak
verdiğimiz hayvanları kurban eder-
ken üzerlerine Allah’ın adını ansın-
lar. Şunu iyi bilin ki, sizin ilahınız tek
bir ilahdır; öyleyse artık O’na teslim
olun. Resûlüm! Tam bir ihlas, sami-
miyet ve tevazu içinde Allah’a boyun
eğgen kulları müjdele!” (Hac, 22/34)

Kurban Allah yolunda fedakârlığı-
mızın sembolü... Hz. İbrahim, Allah
için oğlunu dahi kurban edebilecek

fedakârlığa, iman ve teslimiyete sa-
hipti; oğlu Hz. İsmail de. İmtihani
başarmışlar ve Allah tarafından iyi-
lerden (muhsinin) oldukları müj-
desini almışlardı: “Biz ‘iyileri’ böyle
mükâfatlandırırız.” (Saffât, 37/105)

*_*_*

Ramazan’a ve gerekse hac ve kurban
ibadetlerine verilen müjdeler kalbi
sevinç ve sevgi ile doldurur, herkesi
bir araya getirir, dertleri dermana
çevirir gönülleri birbirine açar... As-
lında dünyevi gam ve tasaları dağı-
tan, bütün kırgınlıkları örten, hata-
ları görünmez kılan, eksikleri tamam
eden ve dargınları bir araya getiren
bu müjdedir. Böyle bir müjde ve se-
vinç.

Bu müjdenin bir ön şartı var malum:
Birbirimizi sevmemiz. Sevmez mi-
yiz? Affedilmişiz! Başkalarını affet-
mez miyiz?

Bu müjdeyle sofralar kurulur, yüzler
gülür, uzaklar yakın olur, soğuklar
sıcak...

*_*_*

Hız. Peygamber, bu sevincin toplu-
mun her kesimi tarafından hep be-
raber yaşanmasını istemiş, bunun

***Dünyevi sevinç ve
üzüntülerin geçici
olduğunu da
böylece öğrenmiş
oluyoruz. Bizim
için hakiki
mutluluk,
ebedî kurtuluş
müjdesini
alacağımız
o gündür...
Ne gam baki...
Hüve’l-Baki.***

için bayram namazı kılınan yere yaş-
lı, genç, çocuk, kadın ve erkek herke-
sin gelmesini emretmiştir.

Fitre ve kurban... Herkes bayram
edebilsin diyerdir. Bayramda kutlama
var, yeme içme var, ikram var. Hz.
Peygamber bayram günlerini, “yeme
içme” günleri olarak vasıflandırarak
bayramı bayram gibi geçirmenin
önemine dikkat çekmiş ve bayram
günlerinde oruç tutmayı da bu ne-
denle yasaklamıştır.

*_*_*

Demek ki bayramlar, aslında bize
varlık amacımızı hatırlatan, gerçek
sevincin ebedî kurtuluş müjdesini
aldığımız zaman olacağının farkına
vardıran özel günlerdir. Gerçek se-
vincin ne olduğuna dair bir farkın-
dalık... O sevince yönelik ön hazır-
lık...

Dünyevi sevinç ve üzüntülerin geçici
olduğunu da böylece öğrenmiş olu-
yoruz. Bizim için hakiki mutluluk,
ebedî kurtuluş müjdesini alacağımız
o gündür... Ne gam baki.. Hüve’l-Ba-
ki.

Son gülenlerden olmak dileğiyle...

*_*_*

Ebru sanatında geliştirmiş olduğunuz bir motif var: Efsun çiçeği motifi. Bize biraz bu motiften, ortaya çıkış sürecinden bahsedebilir misiniz?

Hayat, uzun bir yol ve zorlu bir yolculuktur. Düzlükler, yokuşlar, inişler ve çıkışlar yaşamın bir parçasıdır. Bir de ilk anda farkına varılamayan tevafuklar vardır. Füsün Hanımefendi ile böyle bir tevafukla karşılaştım. 1984 yılının ocak ayında, yeni yılla birlikte yeni başlangıçlar yaşadım. Hâlâ baştayız güzellikler adına. Füsün Hanım'ı tanıdığımda sanata olan sevdası, işindeki titizlik, sadakat ve sabrından kaynaklanan başarısı hiç değişmeden artarak devam etti. Sanatçıya eş olmanın getirdiği bütün zorlukların üstesinden gelen Füsün Hanım, hesapsız ve koşulsuz desteğiyle başarılarla imza atmamda büyük bir etkindir.

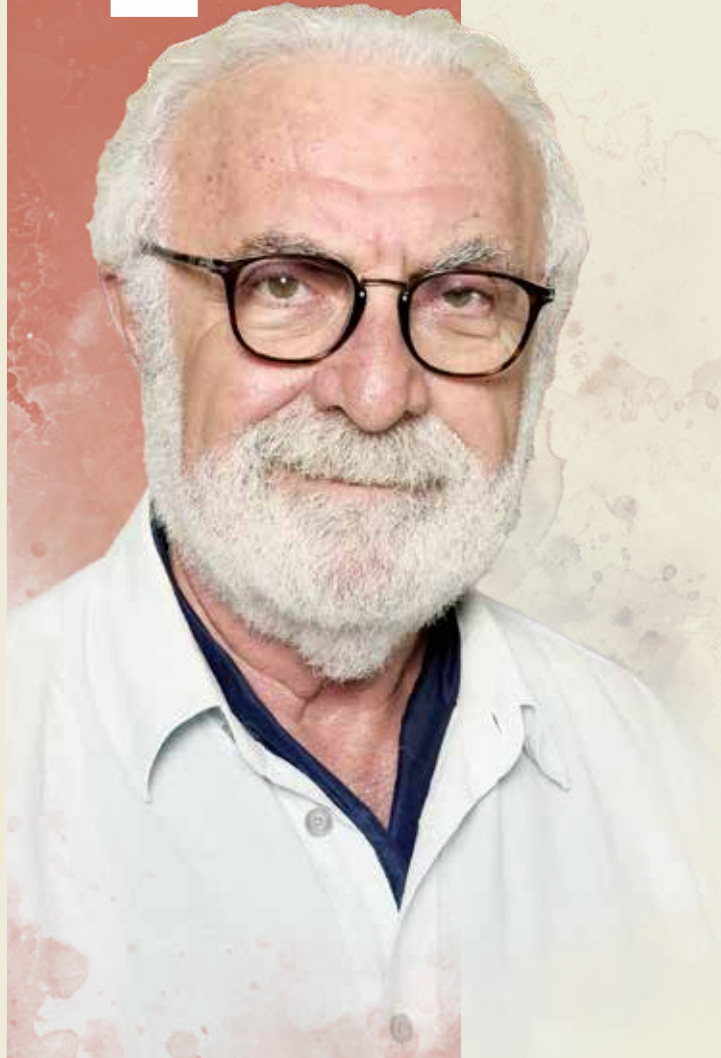
"Efsun Çiçekleri" yıllardır emek verdiğim, gönül koyduğum sanatımda çok önemli bir dönüm noktasıdır. O güne kadar hiç denemediğim bir yöntemle yaptığım, suyun üzerinde kendiliğinden oluşan üç boyutlu özgün bir çiçektir. Efsun çiçeklerinin doğum günü; yine bir gün sanat dergâhımda, tekneimin başında ve yorgunluğumun doruğundaydım. Çay bardağı elinde gelen Füsün Hanım, bana çayım yanımda ilham da getirmişti. Böylece nadide bir güzellik olan efsun çiçekleri ortaya çıkmış oldu. Hâlâ kelimelerle ifade edilemeyenler tekneimde şekillenmeye devam ediyor. İyi ki sevgide ve sanatta sınır yok.

Ebru sanatında "Kem aletle kemalat olmaz." kaidesi vardır. Bu sözden yola çıkarak ramazanın kemalatı için insana gerekli olan nedir?

Hazreti Mevlana'nın bir sözü var: "Bu hayat insan olma haysiyetine ulaşmak için." Ne mutlu insan olabilenlere! Bunun için de yapılması gereken bazı şeyler var. Bunlardan en güzeli dimağı arındırmak, ruhu dinlendirmek için yapılan ibadetlerdir. Ondan sonra da bir sanatla uğraşmaktır. İslam sanatlarının özündeki ilkeye sadık kalarak bir sanat üretmektir. O da nasıl olur? Necip Fazıl'ın dediği gibi "Anladım işi, sanat Hakk'ı aramakmış. Marifet bu, gerisi yalnız çelik çomakmış." Yani ilahi bir güzellik arayışı içinde yapılan sanat, o insanın dimağında arınmaya vesile oluyor. Bu da kemalat yolundaki

Hikmet BARUTÇUGİL:

ilahi bir güzellik arayışı içinde yapılan sanat, o insanın dimağında arınmaya vesile oluyor.

Söyleşi: Sümeyye OĞUL

yolculuğu daha kolaylaştırıyor. Tarihimizde bunun çok güzel örnekleri de var. Osmanlı sultanlarının hepsi mutlaka bir sanat ile uğraşmıştır. Becerisine, hevesine ve yeteneğine göre bir sanatla eğitilmişlerdir. On altı bestekâr padişahımız var. Marangoz, kuyumcu ve şair padişahımız var. Mükemmel hatlar yazmış hattat padişahlarımız var. Sanatla uğraşırken insanlarda hilmiyet duygusu gelişiyor; daha iyimser, merhametli, sevecen ve anlayışlı oluyor. Öfke, nefret, kırgınlık, hiddet, gıybet ve yalan gibi hâller hilm sahibi insanlarda azalıyor, zamanla da bitiyor. İşte sultanları da mutlaka sanat eğitiminden geçirmişler ki merhametli olsunlar. Ramazan da, sanat gibi insandaki güzel hasletleri pekiştirip insanın olumsuz hâllerden sıyrılmasına vesile oluyor. Ramazanın kemalatını bu yönden değerlendirebiliriz.

Ebru sanatı için bu sanatın ustaları "Mevcudatın esrarını yansıtan ayna gibidir." demişlerdir. Siz bir ebru sanatçısı olarak bu aynadan ramazanın yansıttıklarına dair neler söylersiniz?

Ebru teknesinde, suyun yüzeyinde kendiliğinden biçimlenen desenler, mikro ve makro kozmos arasındaki sonsuzlukta karşılaştığımız benzer görüntülerdir. Venüs gezegeninden gelen fotoğraflar, bir kan hücresinin elektromikroskoptaki görüntüsü, bir sabun köpüğünün yüzeyinde oluşan ya da arabalardan damlayan yağların yağmur suyunda oluşturduğu desenler... Bunlar, suyun yüzeyinde oluşturmaya çalıştığımız ebru desenleri ile büyük bir yakınlık gösterir. Ebru öyle bir şeydir ki anlamak, tarif etmek sanki sonsuzluğu anlatmak gibidir. Her şeyi kuşatan Allah, bizler de kuşatılanız. Kuşatılan, kuşatanı ne ile nasıl ifade edebilir ki? Ebru, sanki bu ifadesizlik içindekilerin, şekil olarak görüntüye gelmeyen mahlûkatın ana dokularının sonsuzluğunu çağırıştırıyor gibi. Bu ifadelere sığmaz özelliğinin ve güzelliğinin iç içe uzantılarını veriyor. Dolayısıyla sonunu göremiyoruz. Hep sonsuzluk... Ebru, görüntünün arka plandaki ilahi güzelliklerini, bazen çıplak gözle görülmeyen görüntüleri, önü ve sonu olmayan güzellikleri suyun üzerinde belirli kesitler hâlinde yakalayarak bizlere gösteriyor. Suda oluşan şekiller "Her şeyin sudan yaratıldığını bilmezler mi, inanmazlar mı?"(Enbiya,21/30) ayetini de hatırlatıyor. Bu aynadan baktığımızda ramazan da mevcudatı anlamlandıran bir başka parçadır diyebiliriz. Allah'ın anlamamızı murat ettiği hakikatlerin kilit noktalarından biridir. Ayrıca görüyoruz ki hakikate götüren her yol, bu ebru özelinde sanat olsun ramazan özelinde ibadet olsun, birbirini tamamlar şekildedir.

Ebruda su, nakış tutar. Ramazan da her yıl ömre bir nakış sunar. Zihninize nakşolan en güzel ramazan/bayram anınızı bizimle paylaşabilir misiniz?

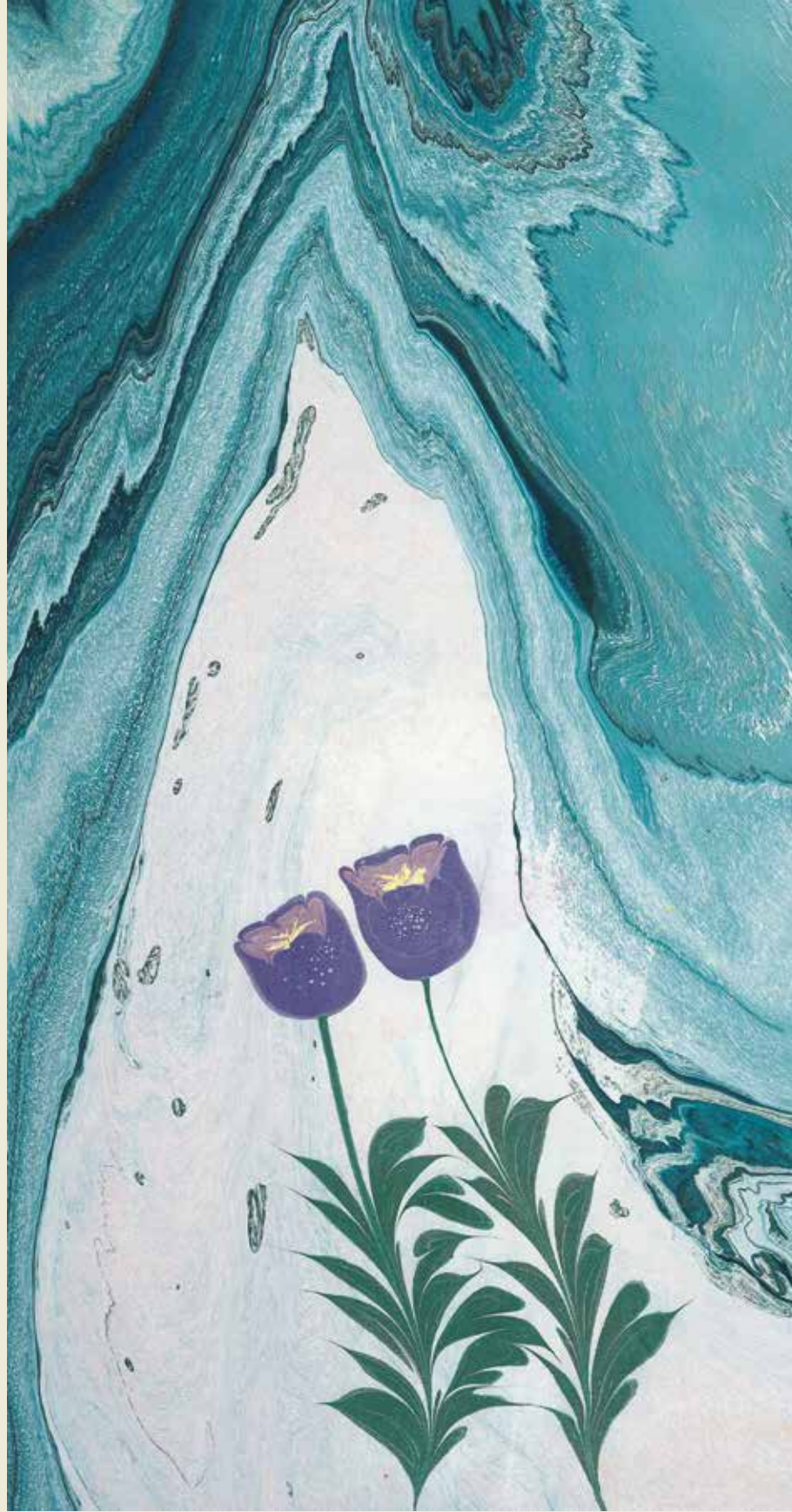
Çocukluğumun ilk on yılı Malatya'da geçti. Malatyalıyım. Malatya'daki ramazan hatıralarım çok canlıdır. Ramazan benim için büyük bir sevinç, büyük bir olaydı. Hatta orucunun sevabını bana sat diye harçlıklar verirlerdi. Ramazanda evde teravih namazları kılınırdı. Erkekler ayrı,

kadınlar ayrı yerlerde namaza dururdu. Ramazan Bayramı'nda rahmetli babaannem ve babam beni sırtlarında taşırlardı. Bayrama yaklaşırken çok sevinirdik. Hediyeleşeceğiz, gelen gidenler olacak düşüncesiyle bayram sabahını dört gözle beklerdik. Tekbirlerle bayram namazı için camiye giderdik. Herkes şık bir şekilde giyinirdi. Bayramı tüm hakikatiyle yaşıyordum. Konu komşu, eş dost, akraba hepsi birden bunu yaşıyordu. 10 yaşında İstanbul'a geldiğimde âdetlerimiz ailemizde devam etti. O zaman Fatih'te oturuyorduk ve orada da aynı hava vardı.

Ebristan diye kurslarımızı, derslerimizi yaptığımız bir atölyemiz var. Orada çok büyük bir aileyiz. Otuz senedir, bayramın üçüncü günü bizim bayramlaşma günümüzdür. Bu geleneğimiz hâlâ devam ediyor. Bayramın üçüncü gününde yaklaşık 250-300 kişi ziyarete geliyor. Yemekler, hazırlıklar, muhabbet derken tam bir festival havasında öğrencilerimizle bayramı geçiriyoruz. Bana bazen kaç çocuğun var diye soruluyor? Meslek öğretmenlik olunca bence birkaç bin tane çocuğum var. Bir de biz talebe arıyoruz, öğrenci aramıyoruz. Talebe, talep eden demektir. Öğrenci ise zorunlu olarak bir şeyler öğrenmeye çalışır. Şimdiye kadar hiçbir talebeme bir şeyi öğretmeye çalışmadım. Öğreteceğim şeyi sevdirmeye çalıştım çünkü çocuk severse öğreniyor. Eğer bir şey vermek istiyorsanız önce onu sevdireceksiniz. Bilgi artık ucuzladı. Maddi bedene hizmet eder hâle geldi. Oysaki ruhun gıdası, bedenin gıdasından daha önemlidir. O da sevgiyle ve sanatla oluyor. Ramazan ayı ve bayramlar da bu yönüyle çok önemli bizim için. Bu sevgiyi, bağı kurabilmemizi sağlıyor.

Ecdadımız, ebru sanatının cüzi irade ile külli iradenin temaşa ettiği yer olduğunu söylemiştir. Ebru sanatının aşamalarıyla ramazan ayının benzerliklerini nasıl tasvir edersiniz?

Bu konuyla ilgili Mustafa Özdamar'ın güzel bir çalışması var. Ebru sanatında kullanılan malzemeleri tasavvufi açıdan değerlendirmiş. Bunu ramazan açısından değerlendirip özetleyelim. Bir deyişimiz var; "Alet işler, el övünür." İyi bir ebru görmek, övüneceğimiz bir

Ebru: Hikmet Barutçugil

eser yapmak istiyorsak aletlerimizin de tam olması lazım. Ebruda suyun bir kıvam ayarı vardır. Cıvık ya da katı olursa olmaz. Dengeyi bulmamız lazım. Ramazanda da denge hâli önemlidir. Ebruda boyaların içine öd katıyoruz. Zehir zemberek bir şeydir ama onun da bir ayarı var. Fazla katarsak boya çok açılır. Az katarsak dibe çöker. İnce ayarları yapıyoruz. Sadece ramazan açısından da düşünmeyelim. İnsan hayatı da başlı başına bir örnektir. Duygularımızda ayar yapmamız lazım. Sırat-ı müstakimi bulmamız lazım. İbadetler ve ebru bize bunu öğretiyor. Son olarak sanatta çıkan sonucu yani

ürünü ele alalım. Bizim planladığımız düşündüğümüz bir ürün ortaya çıkmıyor. Ebrunun görüntüsünün tarifini yapamıyoruz. İbadetler de insanı olgunlaştırırken varılan nokta düşünülen yer olmuyor. Ramazanın başındaki kişi ile sonundaki kişi aynı değil ama bunun tarifini yapamıyoruz. Bizim sanatımızda imza atmama geleneği vardır. Günümüzde imza atılıyor çünkü imzasız eser, değersiz esermiş gibi algılanıyor. Bir de bu işi yapanlar çoğaldığı için birbirine benzer işler artıyor. Kimin ne yaptığı belli olmayınca imza atma geleneği oluşmuştur. Ben "Hikmet-i Hüda" diye

yazarım eserlerimin altına. Yani Allah'ın bilinmeyen sırları. Ebru duasında da vardır: "Hilkat'inin nakışlarında meknûz olan Hikmet'ini idrakten aciz olan bu fakirin nefsinin teshir edip de enaniyetini azdirmasına izin verme!" İşte tam olarak anlatılmak istenen bu duada geçer. "Bunu ben yaptım" deyip enaniyetimizi arttırmak sanatın amacına ters düşer. İbadetlerimizle, uğraşlarımızla birtakım şeyleri törpülememiz lazım. Bunların en büyüklerinden hatta en zorlarından biri de enaniyettir. Ben engelini aşmak lazım. Ramazan da o engeli aşabilmek için Allah'ın bize bir lütfudur.

Ebru sanatçısı olmak boyanın, kâğıdın ve suyun dilinden anlamak demektir. Bize zihin dünyanızda ve hayatınızda anlam bulan bayramı anlatır mısınız?

Ebru, sadece bir boyalı kâğıt değil, ruha hitap eden duygusal bir ezgi veya nükteli bir şiirdir. İşte bu duygu yoğunluğu içinde kendini eğiten, ruhunu besleyen birinin bayramda verilen müjdelerin birçoğuna nail olabileceğini düşünebiliriz. Bayramların hakkını vererek insanlarla kaynaşıp yardımlaşarak ve hediyeleşerek geçmişleri anmaya kadar bayramların duygu yoğunluğunu yaşamak önemlidir.

Son olarak okuyucularımıza bayrama dair neler tavsiye edersiniz?

Öyle bir devirde yaşıyoruz ki bayramların bildiğimiz anlamı kalmadı. Hâl aleyhimizde çalışan bir akıl var. Bu her yerde, her şekilde karşımıza çıkıyor. Bu sebeple gençlerimizi âdetlerimize, sanatımıza, kültürel değerlerimize özendirmemiz gerekiyor. Bu da biz büyüklerin vazifesidir. Bayramları daha cazip hâle getirmeliyiz. Bahsettiğim atölyemizdeki bayramlaşmadan örnek verebilirim. Bize o bayram günü, 20-30 sene önce talebe olmuş kişiler ziyarete geliyor. Onların çocukları geliyor. Mesela, o günü çocuklar dört gözle bekliyor. Onlar her geldiğinde boylarını çizdiğimiz bir duvarımız var. Geldiklerinde "Büyümüş maşallah, haydi sana bir çikolata" deyince o çocuk, o bayramı dört gözle bekler hâle geliyor. Bayramın Allah'ın bir lütfu olduğunu tatlı tatlı anlatmamız lazım. Çocuklar bunu okulda göremiyorlar. Anne babalara çok sorumluluk düşüyor. Nesillerimizin bayramı sevip çocuklarına sevdirmelerini murat ediyoruz.

ZAMANI AŞAN RAMAZAN VE BAYRAMLAR

Doç. Dr. Selim ARGUN

Dünyevi koşuşturma arasında ezilen ve kendisini tüketen insanoğluna, kendisini kaptırdığı bu girdaptan kurtulabilme vesilesi sunar ramazan. İnsanın kendisine yabancılaştığı modern hayatın cenderesi içerisinde, biraz durup nefes alma, nereye doğru gittiği ve ne için yaşadığı konusunda düşünebilme aralığı sunar ramazan.

Ramazân ayı, insanın değerler hiyerarşisini gözden geçirme zamanıdır. Acaba değerler sıralamamızı neye göre belirliyoruz? Hayatımızı oluşturan somut ve soyut öğelerin önem sırasını belirlerken ölçümüz nedir? Değer atfederek bazı şeyleri ön sıralara alırken, daha az değerli oldukları düşüncesiyle geriye bıraktıklarımız konusunda doğru hareket ettiğimizden ne kadar eminiz? Yoksa bazı sapırmacılar, tabiatımızda bulunan birtakım zaafı kullanarak algılamamızı çarpıtmak suretiyle bizi gerçek değerli olandan uzaklaştırmakta mıdır? Özellikle gerçeğe yalan, doğru ile yanlış arasındaki çizginin her geçen gün biraz daha belirsizleştiği günümüzde, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt etmek için elimizde kalan tek güvenilir kaynak ve metot, hayat ve içindekilerin sahibi ile bağ kurmamızı temin edecek, şekli ve tefekkürü boyutuyla ibadetlerdir (Enfâl, 8/29). İnsanın sahip olduğu kapasite, kendisine kurulan tuzakları aşmada yetersiz kalabilir.

Maddi olanın giderek ruhlarımız üzerinde daha fazla hüküm sahi-

bi olduğu günümüz dünyasında, hızı artan iletişim çağının getirdiği kontrolsüz etkileşim, savunmasız insan benliğini hedef almaktadır. Bu amansız hücum karşısında orucun bize kalkan olacağı müjdesi ise daralan gönülleri ferahlatmaktadır. Teknoloji çağının yoğun tazyiki altındaki nefislerimiz, kendilerini koruyacak bir kalkana, doğruyu yanlıştan ayırt edebilmemizi sağlayacak bir filtreye belki de hiç olmadığı kadar muhtaçtır bu günlerde.

Tüketmekle doyurulabileceği vehmedilen ama tükettikçe daha baş edilemez bir hasma dönüşen nefislerimizin devası, -zannedilenin aksine- daha çok sahip olmakta değil; daha değerli olan hatırına, değeri az olandan vazgeçebilmektir. Dünyevi arzularla doyurulamayan nefsin günümüz dünyasında yol açtığı felaketler, insan fitratını derinden yaralayarak bireylerin iç dünyalarında çoğu kez tamiri mümkün olmayan tahribat ve bunalmılara neden olmuştur.

Bu tablo bizi, insanın birtakım aceleci hesaplarla, önemli olan şeyleri geriye atmış olduğu sonucuna götürmüştür. Çünkü insan, aslında hiç unutmaması gereken şeyleri unu-

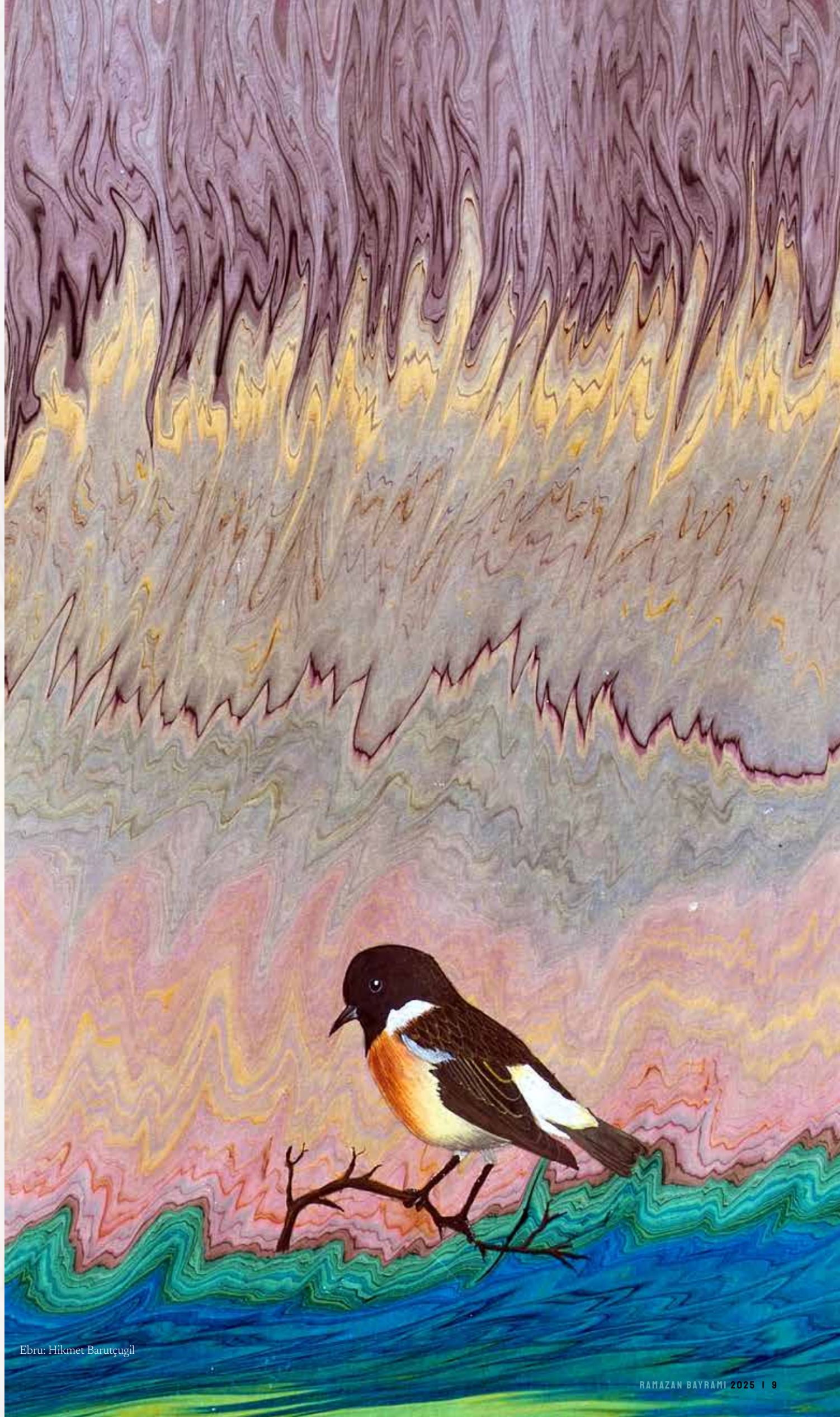
tunca, unutmayıp zihnini meşgul ettiği diğer şeyler maalesef ona sadece hüsrân getirmiştir (Haşr, 59/19). Kötülük veya kötü olgusunun, nefsanî arzuların insana kendisini unutturması ile başladığı söylenebilir. İnsan, kapıldığı ihmaller zinciri neticesinde kendisini dahi unutacak noktaya geldiğinde, artık akli zannettiği hevasının ona verebileceği bir can simidi de kalmamıştır.

Dünyevi koşuşturma arasında ezilen ve kendisini tüketen insanoğluna, kendisini kaptırdığı bu girdaptan kurtulabilme vesilesi sunar ramazan. İnsanın kendisine yabancılaştığı modern hayatın cenderesi içerisinde, biraz durup nefes alma, nereye doğru gittiği ve ne için yaşadığı konusunda düşünebilme aralığı sunar ramazan. Tutulan oruçlar, biyolojik bünyemizi pek çok marazdan arındırdığı gibi ruhumuza tasallut olmuş ağırlıklardan da kurtulmaya imkân sunar.

Dünyamızın son zamanlarda yaşadığı maddi refah artışının insana vadettiği aldattıcı öz güvenin sürüklediği dünyevileşme ve onun neticesinde geldiği son aşama olan nihilist

tutum ve anlamın kayboluşu, insanı acımasız bir yalnızlaşmanın kucağına itmiştir. Bu olgu bazı ülkelerde “Yalnızlık Bakanlığı” kurulmasını gerektirecek bir hâl almıştır. Peki, ne oldu da insan insanın ilacı olacak iken, diğerini bu kadar yalnızlığa terk ederek hayatı her iki taraf için de taşınamaz bir yük hâline getirdi? Yoldaşı, arkadaşı olan diğer insanı unutturacak hangi öncelikler ağır bastı ki, Kur’an’ın “çok zalim ve çok cahil” (Ahzab, 33/72) olarak nitelediği insan, önce kendisini sonra da çevresini unuttu?

Bu soruya her devir için farklı bir cevap vermek mümkün olmakla birlikte içinde bulunduğumuz zaman için; her türlü maddi refah, konfor ve teknolojik gelişmelerin teşvik ettiği “dünyevileşme” ile yanıt verilebilir. Özellikle dijital çağın getirdikleri ile aşırı bireyselleşip içine kapanan insan, büyük bir yanılsama neticesinde, kendi eliyle ürettiği makineyi dost ve arkadaş edinme yoluna sapmıştır. İnsani ve kültürel çeşitliğin hikmetinden uzak olarak hesaplar yapan güç odaklarının kontrolünde olan iletişim mecraları, insanları sürekli kontrol altında tutarak on-

Ebru: Hikmet Barutçugil

ları izole edecek her türlü neşriyat marifetiyle, kendisine her daim bağımlı olan müşteriler edinme çabasındadır.

Sekülerizm, bireysellik ve dijital kültürün hâkim olduğu modern toplumlarda ramazan ve bayram gibi hem bireysel hem toplumsal yönü olan ibadetler, parçalanmış ve fark edilmeden geçen zaman algısına karşı manevi, toplumsal ve ahlaki bağları güçlendirir. Günümüz hayat algısını karakterize eden, tüketim, haz ve maddi olanı esas alan anlayış karşısında; oruç ibadeti, ruhumuza kazandırdığı manevi takviyeler ile söz konusu anlayışa karşı elimizden tutar.

Dinî kutlama ve ibadetler, insanın içindeki yalnızlık ve yabancılaşma hissini rehabilite ederek dünyada salt bir varoluş hissi yerine anlamlı bir aidiyet ve ona evinde olma hissi vermektedir. Toplumsal katılım ile icra edilen sembolik faaliyetler, toplumu inşa eden değer ve algıların ifade ve aktarımına fırsat verir. Fertleri arasındaki iletişimin kaybolduğu toplumlar, hayatın anlamına dair epeyce kayıp yaşamışlardır. Varlık ve zaman gibi kavramlar için bir nevi mesken teşkil eden dinî pratiklerde oluşan erozyon ve tahfif, hayatın akışına olumsuz etkide bulunmaktadır. İbadet, tefekkür ve ritüellerle zenginleştirilmeyen bir hayat, hiçbir derinliği olmayan bir akıntı ve yaşamı kandıran bir serap gibidir (Nur, 24/39). Dünya ile arasındaki ilişkiyi isabetli bir biçimde tesis etme hususunda sorunlar yaşayan modern insan, bu hususta kendisine rehberlik edebilecek mahiyetteki dinî pratiklerden uzaklaşmakla, lehine olabilecek pek çok hayırdan da mahrum kalmıştır. İbadetler, farkında olunmadan geçip giden hayatı fark etmemize ve dikkatimizi içinde bulduğumuz ana yönlendirmemize işaret eder. Bu dikkat sayesinde, bitmez taleplerle hayatımızı işgal eden girişimlere karşı bir korunma sağlarız.

İletişim kelimesinde, toplum içerisinde olma manası gizlidir. İletişimde taraflardan birisinin bir insan yerine makine olması, pek çok

insani değerın feda edilmesi insanı amaçsızlık ve yabancılaşmaya götürmüştür. Yüz yüze iletişimin giderek kaybolup yerini dijital etkileşimin aldığı bu çağda, bizlere içten ve gerçekçi bir iletişim imkânını ancak maddi manevi bir araya gelişlerden müteşekkil bayramlar sunabilmektedir.

***Kimlik
ve aidiyet
duygusu
oluşturarak
hayatı
anlamlı ve
yaşanabilir
kılan değerler
silsilesinden
müteşekkil
toplum, aynı
zamanda
insana bir
güven alanı
oluşturur.***

Küreselleşmenin yoğun erezyonuna maruz kalan kültürlerin en önemli sığınağı toplumsal ritüellerdir. Bu anlamda, toplumsal devamlılığı sağlayan kültürün yeni nesillere aktarımı konusunda bayramlar önemli bir fonksiyona sahiptir. Bayramlar, insanın kendisi ve çevresiyle ilişkilerinde yaşadığı tahribatı rehabilite etme vesilesidir. Başlangıçta sembolik gibi gözüken – söz gelimi hediyeleşmek gibi – ritüeller insanları birbirine bağlayan olumlu duyguların doğması ve gelişmesine aracılık etmektedir.

Kimlik ve aidiyet duygusu oluşturarak hayatı anlamlı ve yaşanabilir kılan değerler silsilesinden müteşekkil toplum, aynı zamanda insana bir güven alanı oluşturur. Bu alanın insana sunduğu hafıza, insanın neşvünema bulmasına vesile olan medeniyet inşasının da temelidir. Bayramlar, kuşaklar arası değer aktarımını sağlayarak toplumsal hafızanın diri tutulmasına vesiledir.

Kültürümüzde “gönül alma” diye bir tabir vardır. Mahzun, kırılgan gönüllere dokunularak onlara yalnız olmadıkları, değerli oldukları hissettirilir. “Mutluluk” tek başımıza ulaşabileceğimiz ve yaşayabileceğimiz bir duygu veya hâl değildir. Mutluluğumuz başka insanların mutluluğu ile bağlantılı ve orantılıdır. Dinimiz, diğer insanlarla ilişkilerimizi bütün boyutlarıyla “sadaka” kavramı ile belirlemiştir. Adiyattan gözüken ama sadaka kavramına dâhil olan bir eylemin doğuracağı etkileri çoğu kez hesap edemeyiz. Sadakanın, failini de muhatabını da ihya eden bir yönü vardır. Bu anlamda bayramlar, sadaka kavramının temsil bulmuş hâli olarak da adlandırılabilir. Bu nedenle, günlük hayatımızda kültürden tevarüs eden sıradan bir gelenek gibi algılsa bile, ihmal edilmemesi gereken önemli etkinlikler arasında gelir bayram.

Zaman içerisindeki her anın kendine has özellikleri vardır. Bazı zamanlar daha özeldir. Durmaksızın üretim ve tüketime endekslenmiş günümüz zaman algısında bütün zamanlar aynıdır ve sadece üretime katkıda bu-

lunmak içindir. Zamanın ruhunu göz ardı eden bu anlayış, bireyler arasında bağ kurarak gösterilen çabaları anlamlı hâle getirecek bir bütünlükten uzaktır. Ramazan ve bayram gibi dinî etkinlikleri tüketim, eğlence ve boş zaman olarak düşünmek yanlıştır. Bayramlar, nefes almaktır. Bayramlar, insanları bir araya getirecek toplumsal anlayış, ifade ve mensubiyet duygularının gelişimine fırsat sağlayan özel zaman dilimleridir.

Toplumsal değerlerin tüketim kültürünün tehdidi altında olması karşısında ramazan ve dinî bayramlar, bireylerin kültürleri ve maneviyatlarını korumalarına yardımcı olur. Bireyleri izole eden dijital dünya ve ahlaki görecelik karşısında bayramlar; evrensel, ahlaki değerleri esas alan, hakiki, insani bir iletişim imkânı sunar. Toplum olma ve birliktelik duygusu kaybolmaya yüz tutmuş insana, paylaşma tecrübesi ve toplumsal kimlik kazandırır.

Modern hayatın baş döndüren ve insana kendisini unutturduğu hızı karşısında bayramlar; hayatın, zamanın, geçmişin ve ilahi olanın farkında olabilme fırsatını sunar. İnsanın hayatta idrak ettiği aşamalar ve geçiş süreçleri, bize bunu haber veren birtakım etkinliklerle fark edilir. Günümüzde hayat; haz, fayda ve etkin olma kavramlarıyla algılanmaktadır. Bayramlar bu algının aksine, başka bir amaç için olmaktan ziyade bizzat kendi başlarına değerli olan, kıymet ifade eden zaman dilimleridir. Hayatı güzelleştiren farklılıkları görmeyip, tek tip bir anlayışı dayatan hâkim algıyı bir yana bırakarak bize derinliklerin kapısını açacak hayret nazarı ile bakabilmek, belki de hakikati algılamamıza perde olan engellere karşı verilebilecek en güzel cevap olacaktır.

İyilik yapmada bizden sonraki nesillere örnek olabileceğimiz bayramların idraki ile ...

“Bayram deyince ...” diye başlayan cümleyi tamamlamanızı istesek neler söylersiniz?

Bayram deyince benim aklıma çocukluğum gelir. Kalabalık bayram sofraları, dedemler, aile büyükleri, akrabalar... Belki de çocukluğumuzda devamlı büyüklerimizden duyduğumuz ve şimdi de bizim dilimizden düşmeyen o serzenişin, “Nerede o eski bayramlar!” sözünün etkisindendir. Herkes eskiyi özliyor. Muhtemelen bizim çocuklarımız da ileride bugünlerin bayramlarını yâd edecektir. Çünkü kimse çocukluğundaki bayramların tadını, hazzını unutamıyor.

Bayramlarda ilk kimi ziyaret edersiniz?

Tabii ki aile büyüklerimi, annemi ve babamı... Sonra da yakınlarımın, büyüklerimin kabirlerini ziyaret ederim.

Bayram sofranızda kimi ya da kimleri misafir etmek isterdiniz?

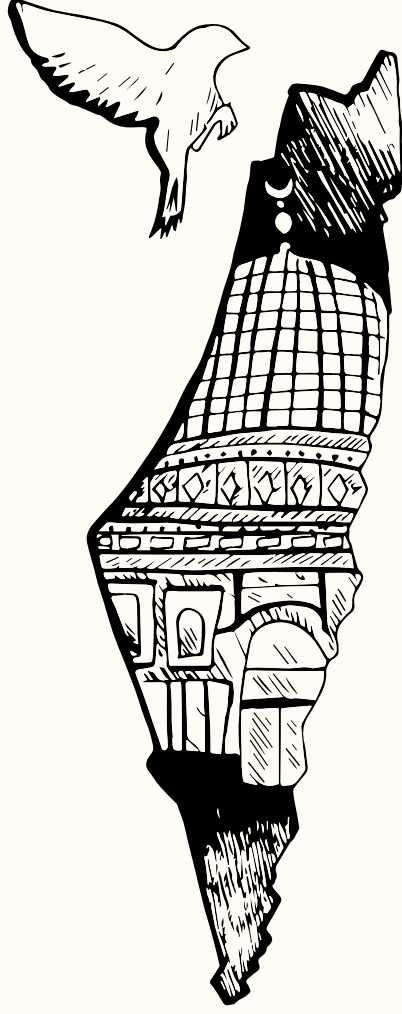
Bayram soframızda, keşke şu an yaşasalardı, beni görselerdi, eşimi ve çocuklarımı tanısalardı dediğim aile büyüklerimi ağırlamak isterdim. Dedelerimi, anneannemi ve babaannemi. Ve tabii ki rahmetli kardeşimi...

Yıllardır devam ettirdiğiniz bayram alışkanlığınız var mı?

İşim gereği yıllardır bayramların çoğunu ailemden uzakta geçirsem de bayram ziyaretlerimi ihmal etmem, bazen arifeden bazen daha öncesinden ailemle ve büyüklerimle bayramlaşıyorum. Kabir ziyaretlerimi yaparım. Yakınımda olmayanlara telefonla ulaşıyorum ve onlarla bayramlaşıyorum. Ulaşamazsam da özel bir mesaj yazar iletirim. Hayatımda hiç kimseye telefonla gönderilen hazır bayram mesajlarından göndermedim, bana gelen hazır mesajlara da dönmem.

Doğup büyüdüğünüz şehre dair unutamadığınız bir bayram âdetini bizimle paylaşır mısınız?

İstanbul’da doğup büyüdüm. Ailem bana bütün bayram

Alişan:
Herkes eskiyi özliyor. Muhtemelen bizim çocuklarımız da ileride bugünlerin bayramlarını yâd edecektir.

âdetlerimizi öğretti ve yaşattı. Bir bayram sabahında, hatta arife gününde neler yaşıyorsa... Şimdi ben de bayram âdetlerimizi, geleneklerimizi çocuklarıma öğretiyorum.

Hayatınızın “dönüm noktası” olarak saydığınız anlardan birini bizimle paylaşır mısınız?

Hayatımın dönüm noktası, insanların beni tanımasını sağlayan *Aynalı Tahir* dizisidir, diyebilirim. Bu dizinin yayınlandığı ilk günden itibaren tanınan biri olmuştum. Şükürler olsun ki ondan sonra yaptığım hemen her iş, insanlar tarafından beğenildi ve takdir edildi.

Son olarak okurlarımız için sizden bir bayram mesajı alabilir miyiz?

Bütün İslam dünyasının ve ülkemizin bayramını tebrik ediyor, bayramın işgal altında olan Filistinli kardeşlerim başta olmak üzere bütün mazlumların kurtuluşuna, selametine ve hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Büyüklerimin ellerinden, küçüklerimin gözlerinden öper, herkese hayırlı ve huzurlu bayramlar dilerim.

Söyleşi: Mustafa Mirza DEMİR

Bayramlar, malum olduğu üzere insani ve İslami değerlerin tazelendiğı, karşılıklı dostluk, kardeşlik ve yardımlaşma duygularının güçlendirildiğı zaman dilimleridir. Ramazan Bayramı ise oruçtan sonra gelmesinden dolayı ayrı bir öneme sahiptir. Bu çerçevede bize ramazan ve bayramı değerlendirecek olursanız neler söylersiniz?

İnsanın doğasında bilinç zayıflaması diye bir olgu var; insan bilincini her zaman aynı yoğunlukta tutamayabiliyor, bana göre ibadetlerin vakitli olmasının arkasındaki en büyük hikmet insanın kulluk bilincini canlı ve sürdürülebilir kılma düşüncesidir. Namazlar, günlük hayatımızda kulluk bilincimizi dinamik tutuyor; ama ne kadar olsa da insan maneviyat ikliminden kopabiliyor. Bu nedenle

Prof. Dr. Murteza BEDİR:

Ramazan ayı öncesi, içi ve sonrasıyla o kadar maneviyat hâlini sağlıyor ki insan o sayede hem kulluk şuurundaki zayıflamayı telafi etme imkânına kavuşuyor hem de sonraki yıl için bir maneviyat coşkusu depoluyor.

Söyleşi: Dudu ALKAN

günlüğün ötesinde haftalık cuma ile bir başka bilinçlenme hâlini yaşıyoruz. İbadet şuurunda ve kulluk yoğunlaşmasında yaşanan zaaf ise üç aylar ve bhusus ramazan ayı ile çok farklı bir yeniden canlanış oluşturuyor. Ramazan ayı öncesi, içi ve sonrasıyla o kadar maneviyat hâlini sağlıyor ki insan o sayede hem kulluk şuurundaki zayıflamayı telafi etme imkânına kavuşuyor hem de sonraki yıl için bir maneviyat coşkusu depoluyor. Ramazan ayının bir taraftan namaz, vaaz ve telkin yoğunluğu diğer yandan sosyal çevre duyarlılığı ve Allah için malını harcama yönündeki eğilimler, kısaca insanın adeta bir maneviyat ikliminin yoğun temposuna tutulması olarak ramazan ayı herhâlde bizi kulluktan uzaklaştıran dünyevi etkenlere karşı bir panzehir olarak Rabbimizin bize lütfudur. Sanırım bayram da bu kadar lütfun bir meyvesidir.

İlk orucunuzu hatırlıyor musunuz, nasıl bir gündü, hangi mevsimdi? Çocukluğunuzda, ramazan denildiğinde ilk aklınıza gelenler nelerdir?

İlk orucumu köyde ve uzun yaz aylarında tutmuştum; ama çocukluktan çıkıp büyüklerle aynı işi yapıyor olmanın heyecanı ve herhâlde herkesin yaptığı bir işe katılmanın hazıyyla o uzun günler bana hiç de zor gelmemişti diye hatırlıyorum. Teravihin eğlenceli atmosferi de namazı kolaylaştırmış olmalı. Çocuklarımıza ibadet bilinci kazandırmak için ramazan ayının ne kadar pedagojik bir kolaylık sağladığını görebiliyoruz. En güzel yıllarında onlara hem Allah, peygamber ve din aşkını hem de ibadetlerin hazzını yaşatmazsak sonra onlardan nasıl bunları hayat boyu düstur edinmelerini bekleyeceğiz!

Ramazanda mutlaka giderim dediğiniz bir yer var mıdır?

Tabii ki selatin camiler; İstanbul'da hem de tarihî yarımada da yaşamışsanız oranın manevi atmosferini çocukluk ve gençliğinizde tattıysanız bunu özlememeniz mümkün değil.

Bayramlar, toplumun her kesimine nüfuz eden yaşama neşesi sunan manevi bir iklim yaratır. Bu bağlamda toplumun bayramlara bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu konuda modernleşen/bireyselleşen insanlar olarak maalesef iyi yönde olduğumuzu söyleyemeyeceğim. Komşularımızla selamlaşmak, bayramlaşmak, akraba ile sıla-i rahim yapmak modern şehir kültürünün neredeyse unutmaya mahkûm ettiği güzelliklerdir. Biz bayramlaşma ile bunu kısmen tedavi etmeye çalışsak da sanki bu vesile de artık eskisi gibi işlevini sürdüremiyor. Belki de yeniden ramazan ve bayramın sosyalleştirici ve kaynaştırıcı kültürünü nasıl canlandıracağımızı düşünme vakti geldi!

Siz öğrenim hayatınızda çeşitli ülkelerde bulundunuz. "Bayramda gelir yâda ne hoş hatıralar ki: Bin ömre verilmez, o kadar kadri girandır." der Mehmet Âkif Ersoy. Akif'in bu sözlerinden hareketle gurbette geçirdiğiniz bayramların sizin yâdınızda bıraktığı kadr-i giran hatıraları bizimle paylaşabilir misiniz?

Doğrudur, ben pek çok bayramı gurbette yaşadım ama herhâlde şansım şuydu hep ramazan ve bayram coşkusunu hissedeceğim bir topluluk içinde bulunmak ve orada ramazan iklimini ve bayram neşesini hissetmek nasip oldu. Birlikte çok güzel hatıralar biriktirdiğim dostlarımla ramazan gecelerini ihya edip bayramları kutladık, onlarla hâlâ görüşüyorum. Aileden, anne baba ve kardeşlerden uzak olmak dışında gurbet hissine çok kapılmamıştım; onları özlemek güzeldi, sonrasındaki buluşma anının şevk ve coşkusunu düşünerek o özlemi hafifletirdim.

Bayramı bir şehir ile özdeşleştirseydiniz bu hangi şehir olurdu?

Tabii ki İstanbul! Bayram namazı için insanların akın akın camiye koştuğu o günler sanki kayboluyor. Camide hocanın "Hadi bayramlaşalım" dediğinde tüm cemaatin eksiksiz sıraya girdiği, tanıyan tanımayan herkesin birbirine güler yüzle selam ve tebrik sunduğu o günler bilmem geri gelir mi? İstanbul bu sıralarda o geleneklerini de yitiriyor sanki...

Samiha Ayverdi "Eski cemiyette bayram büyüğe de küçüğe de gökten inen bir maide gibiydi" der. Eski cemiyetimizdeki bayramlar ile günümüz bayramları arasında ne gibi farklılıklar gözlemliyorsunuz?

Benim ömrü hayatımda gözlemlediğim bayramlarda bile önemli değişiklikler olmuşsa eski bayramların farklı olduğunu tahmin etmek

zor değil. Mahallenin, cami cemaatinin sıcak sosyalliğinin kaybolmasına, bayramların bir yerlere kaçmak, tatil yapmak için bir fırsata dönüşmesine, akraba ilişkilerinin zayıflamasına tanık oldum. Hiç unutmam, çocukken İstanbul'un bir ucundan diğer ucuna hem de arabamız olmadığı hâlde toplu taşıma ile halamları, teyzemleri, amcam-

Kudüs mahzun, Gazze bitik, Orta Doğu karışık, Hindistanlı ve Balkanlı Müslümanlar mahzun, Uygur kardeşlerimizin umudu tükenmiş, kısaca nereye baksak İslam dünyasında bir perişanlık hâkim, ama umudumuz olan coğrafyalar da var: Orta Asya uyanıyor, Suriye ve Irak kendine geliyor, Uzak Doğu Asya'da Malezya ile Endonezya

*Komşularımızla selamlaşmak,
bayramlaşmak, akraba ile sıla-i rahim
yapmak modern şehir kültürünün
neredeyse unutmaya mahkûm ettiği
güzelliklerdir.*

ları, dayımları kısaca tüm akraba-i taallukatımı ziyaret etmek ve hanguisinde ne tür baklava ve sarma yiyeceğimiz heyecanı dolaşmak zevkini yaşadım. Şimdiki çocuklar bunu yaşıyor mu bilmiyorum.

İslam coğrafyasında yaşanan son olayları da göz önüne alarak sizden bir bayram mesajı alabilir miyiz?

kıpırdıyor ve Türkiye bütün bu karamsar tabloya rağmen bir yıldız gibi doğuyor. Örnek alınacak işler belli, yapılacak şeyler malum, İslam dünyası halkları ve kurumları bir an önce yapılacak işlere odaklanmalı, insanca yaşamayı mümkün kılacak siyasi, sosyal ve ekonomik şartları oluşturmali, bunun için gereken eğitim reformları hayata geçirilmeli.

Çocukluğunuzdaki ramazanlardan ve size hissettirdiklerinden biraz bahseder misiniz?

Çocukluğumuzda ramazan geldiğinde büyük bir heyecan olurdu. Hatta gelmeden evvel hazırlıkları başlıyordu. Gece uyanmak, biraz “acaba tutabilecek miyiz?” korkusu, biraz da zorluğu vardı ama bambaşkaydı. Allah kabul etsin hepimizin oruçlarını. İklim değişiyordu aslında. Yine günlerden pazartesi, salı ama ramazan ayı. Aynı gündü, aynı güneşti, aynı sokaktı ama müthiş bir heyecan, müthiş bir mutluluk ve ramazanın sonunda başarabilmenin hazzı vardı.

Tekrar o günlere dönseydiniz ramazanı nasıl geçirirdiniz?

O günlere dair eksik olan bir şey hatırlamıyorum. Fakirdik, çoğu aile gibi. Ülkemizin de durumu belliydi ama gerçekten çok mutluyduk.

Sevgi ortamındaydık. Bazen aç olurduk bazen kavga ederdik ama ne olursa olsun ben her şeyin aynı olmasını isterdim. Zaten anne babanın yaşaması bile büyük bir nimet. Ramazanın sonuna kadar o ayı bütün hazzıyla ailecek yaşıyorduk. Tekrar o günlere dönebilsek keşke ama yaşadığımız anın da farkında olmak ve bu anların kıymetini bilmek lazım.

Çocukluğunuzda kimin iftar sofrasında ağırlanmak isterdiniz?

Restoranlarda, otellerde iftar sevmeydim. Ailecek iftar etmek çok hoşuma gider. Misafir gelmesine, bu dinimizde de var, bayılırım. Kime gitmek istersiniz dersiniz; mütevazı, benim oraya gelmeyeceğimi düşünen insanların evinde iftar etmek isterim. Ediyorum da çok şükür, davete icabet sünnettir. Ama çocukluğunuzda nerede ağırlanmak diye sorarsanız, ben yine evimdeki iftar sofrasında olmak isterdim.

Kalabalık aile olmanın bir güzelliği var tabii ki. Yer kapmak, birlikte hazırlamak o anlara bayılıyor insan. Kendi ailemin yanında olmak isterdim.

Vazgeçemediğiniz bir ramazan ya da bayram alışkanlığınız var mı?

Bence özellikle çocukları olan aileler küçücük de olsa çocuklarına yeni bir şey alsınlar. “Şu zengin, onun ihtiyacı mı var?” demeden yeni bir şey almanın heyecanını hissettirsinler. Ben kendim de yapıyorum. Yeni bir şey alıp bayram sabahı giymek hâlâ terk etmediğim alışkanlığımdır.

Eski bayramlar söylemi hep dile getirilir. Neydi o eski bayramların özellikleri?

Ben söylemin insanın çocukluğuna özlem olduğuna inanıyorum. Çünkü bayram, her zaman bayram. Bayramı iyi yapan ise ailelerin o bayramı nasıl yaşadıklarıyla ortaya çıkıyor. Ortam biraz değişti ama yine de ailelere çok büyük görev düşüyor. Çocuklara bayramı bayram gibi yaşatsınlar, gerçekten bayram olduğunu, başka bir gün olduğunu, başka bir şeyler olduğunu, iklimin değiştiğini anlatsınlar. Yaşatsınlar. İnsan çocukken mutluluğu sonuna kadar yaşıyor. Belli bir yaştan sonra artık başka şeyler düşünüyorsunuz.

Orhan HAKALMAZ:

Bayram, her zaman bayram. Bayramı iyi yapan ise ailelerin o bayramı nasıl yaşadıklarıyla ortaya çıkıyor.

Söyleşi: Fatma Kaya

Eşref Ziya Terzi:

İnsan kendine geldikçe değerlerine daha da yakınlaşır.

Evlendikten sonra artık ev gaillesi, çocuk olduğunda sorumluluklar ön plana çıkıyor. O yüzden hayatın tadını çocukken çıkarıyor insan. Bu söylem ile bence çocukluğunu özleyiyor bayramdan ziyade. Tabii bayramdaki çocukluk da ayrıca özleniyor çünkü harçlıklar geliyor, kalabalıklar oluyor. Yeni şeyler alınıyor, herkes yeni bir şeyler getiriyor. Bence özlenen, o çocukluktaki mutluluk.

Bayrama dair zihninizde yer eden bir eseri bizimle paylaşır mısınız? (Şiir, beste, ilahi, kitap, mimari yapı...)

Aklıma Topkapı Sarayı geliyor. Bayramın ikinci ve üçüncü günü ziyaret ederdik. Bizim ev yakındı, Tepebaşı'nda. Topkapı Sarayı'na giderdik. Beyoğlu bizim için çok önemliydi. İstiklal Caddesi'ne çıkıp gezmek, oradaki mağazalara bakmak, orada satılan çocuk dergilerinden almak. O çocuk dergilerini alıp bayramlarda okumak çocukluğumdan aklımda kalan güzel anılardandır.

Bayramları hangi türküyle bütünleştirirsiniz?

Ben konserlerde de bayrama yakın şu türküyü söylerim. Alvarlı Efe Hazretleri'nin "Can bula cananımı bayram o bayram ola, kul bula sultanımı bayram o bayram ola" Bayram odur. Hatta şu duayla bitiririm. Ömrümüz ramazan, sonumuz bayram olur inşallah.

Bayram sevinci sizce kimlerle paylaşılmalıdır?

Demin de bahsettiğim gibi bayram sevinci bence öncelikle çocuklarla paylaşılmalıdır. Çok güzel, doğru bir tohum da ekmiş oluruz. Onlar da büyüyüp kendi çocuklarına bayramı yaşatır. Bizim gibi 60 yaşına geldiğinde de özleyeceği bir çocukluğu, çocuklara yaşatmakta fayda var. Tabii ki, başta aile geliyor, büyükler geliyor her zaman ama çocuklara bir torpil yapsınlar bayramlarda.

Gerçekten keyifli bir bayramdı diyebileceğiniz bayramı nasıl özetlersiniz?

Benim için yıllardır öyledir. Keyifli bir bayram dediğim aile ziyaretleridir. Artık yaşlandığımız için bizim eve daha çok geliyorlar. Biz giderdik önceden. O ziyaretlerde herkes sağlıklıydı. Gülerdik, eğlenirdik, şarkılar söylerdik, fıkralar anlatırdık, anıları tazelerdik. Büyüklerimizi rahmetle anardık. Genelde benim için güzel bir bayram olurdu.

Bayramla ilgili paylaşmak istediğiniz özel bir hatıranız var mı?

Küçüklüğümün oruçları. Küçükken biz de illa tutalım derdik. Sahura kalkardık. Öğle namazına kadar tuttururdu annem. Öğle ezanında "Sizin ezanınız okundu." derdi. Dolayısıyla çok güzel bir eğitim verirdi. Hem ezanla oruç açmak hem bize oruç tuttuğumuzu hissettirmek hem tutmaya alıştırmak büyük bir pedagoğluktuk bence.

Son olarak bayram mesajı mahiyetinde okuyucumuza ne söylemek istersiniz?

Aslında her sağlıklı günün bayram olduğunu unutmasınlar. Çünkü her gün Allah'ın bize nefes verdiği, ruhumuzu tekrar geri verip sabaha kalktığımız bir gün olsa da bir yönüyle hayatımızın son günü. Ama tabii bayramların özel bir iklimi var bizim dinî bayramlarımızın hele de Ramazan Bayramı'nın. Ramazan Bayramı gerçekten bir başka. Sevdiklerinin kıymetini bilsinler, bugün varız yarın yokuz. Yaşadıklarımızı görüyorsunuz sabahtan akşama kaç kişi ölüyor, haberimiz olan olmayan. "Fırsat eldeyken demler sürmeli" diye bir türkü var ya; işte fırsat eldeyken, anne baba yaşıyorken onları mutlu etmek lazım. Sonra da çocuklara bayramı yaşatmak lazım.

Deminki duayla bitirelim. Ömrümüz ramazan sonumuz bayram olur inşallah. Allah hepimize hayırlı ömür, hayırlı ahiret nasip etsin.

"Bayram sabahı," ile başlayan bir cümleyi nasıl tamamlamak istersiniz?

Namazdan sonra bir kahvaltı ve aile ile geçirilen zaman dilimi.

Yaşatmaya çalıştığımız geleneksel bayram alışkanlıklarınız nelerdir?

Yaşça en büyüğümüzün evinde toplanarak sohbet etmek.

Hangi eserinizi bayram ile bağdaştırmak istersiniz?

Gönül

Değerlerimiz açısından sanatınızın taşıdığı misyonu kısa bir cümleye döker misiniz?

İslam'ın evrensel mesajlarını sanatımla taçlandırmak.

"Bir Güneş Doğuyor", "Kardan Aydınlık", "Ağlama Karanfil" gibi eserlerinizde umuda açılan bir kapı var; bu umut nedir?

Yaşadığımız müddetçe her zaman bir umut vardır ve Allah her daim yanımızdadır.

The İmam filminde bir karakter rolünüz oldu. O karakterin vermek istediği mesaj nedir?

İnsan kendine geldikçe değerlerine daha da yakınlaşır.

Bayram sofrasında özlemini duyduklarınız kimlerdir?

Tabii ki anne ve babam, her zaman yokluğunu hissettiğim gibi bayramlar daha zor oluyor.

Bir bayram mesajı alabilir miyiz?

Filistin, Gazze bu hâldeyken sevinçli bir bayram mesajı vermekten utanıyorum ama yine de umudumuzu kaybetmeden aydınlık yarınlara ulaşabilmek dileğiyle tüm okurlarımızın bayramını tebrik ederim.

Söyleşi: Savaş ÖZDEMİR

OSMANLI DÖNEMİNDE SARAYLARDA BAYRAM KUTLAMALARI

Prof. Dr. Ali AVCU

Osmanlı devleti dinî bayramlara büyük bir önem vermiş ve ihtişamlı merasimlerle bu günleri kutlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde erken dönemlerden itibaren dinî bayram kutlama merasimleri düzenlenmiştir. Dinî bayramlar, devletin güç ve ihtişamını göstermek ve halkla bütünleşmek için büyük bir fırsat olarak görülmüştür. Önceleri belli gelenek ve görenekler çerçevesinde düzenlenen merasimler, Fatih Sultan Mehmet döneminde çıkarılan kanunnameyle bazı kural ve esaslara bağlanmıştır. Fatih'in çıkarmış olduğu kanunnamede saraydaki bayramlaşmanın usul ve esasları belirlenmiştir. Bayramlaşmaya devlet ricalinden kimlerin katılacağı, padişahın merasimi nerede düzenleyeceği ve bayramlaşma merasimlerinde hangi usullerin takip edileceği açıkça kayıt altına alınmıştır.

Sarayda düzenlenen bayram törenine "muayede/bayramlaşma merasimi" ismi verilmiştir. Bu merasim, bir nevi halkın ve devlet erkânının sultana bağlılığını yenilemesi olarak görüldüğü için "tecdid-i biat/biat tazeleme" olarak da adlandırılmıştır.

Arefe Divanı

Osmanlı Sarayı'ndaki arefe divanı ve bayram merasimleri Bâbüssaâde'de yapılırdı. Bâbüssaâde, Topkapı Sarayı'nda birun ile enderunun birleştiği yerde bulunması ve en önemli merasimlerin yapıldığı mekân olması dolayısıyla büyük bir önem taşımaktaydı.

Osmanlı padişahları saray halkının ve devlet ricalinin bayram tebriklerini Arefe günü kabul ederlerdi. Arefe merasimi adı verilen tören, sarayın Alay Meydanı denilen avlusunda gerçekleştirilirdi. Törene katılacak olanların yerlerini almalarının ardından ikinci namazını müteakip okunan Fatiha suresi ile merasim başlardı. Bir müddet devam eden mehter dinletisinin ardından dua okunur ve Fatiha okunmasıyla merasim sona ererdi.

Alay Meydanı'nda arefe merasimi devam ederken enderun kısmındaki diğer avluda ise arefe divanı gerçekleştirilirdi. Padişah, Has Oda Kasrının önüne divan için konulmuş olan arefe tahtına oturarak birun mensuplarıyla bayramlaşırdı. Daha sonra Ağalar Camii'nde Kur'an dinleyip yine avluya gelir ve bu defa ocak ağaları ile tersane ricalinin tebriklerini kabul eder, duacı çavuşun duasıyla merasim sonlandırılırdı. Şayet padişah herhangi bir rahatsızlığından dolayı divana katılamazsa arefe tahtının üzerine konulmuş padişah sarığına karşı divan kurulup merasim yapılırdı.

Bayram Gecesi Yaşananlar ve Muayede-i Hümayun

Arefe günü akşamı, hilalin görülmesiyle Sarayburnu'ndan Marmara Denizi ve Galata taraflarına doğru iki noktadan üçer defa top atılmak suretiyle bayramın başladığı ilan edilir; bayram günü de sabah namazından sonra sarayın kapılarından ve İstan-

bul'un çeşitli mevkilerinden top atışları yapılırdı.

Bayram gecesi, gece yarısından itibaren Bâb-ı Hümayun açılır ve merasime iştirak etmek için gelen devlet ricali yerlerini alırdı. Bayram gecesi, önce şeyhülislam sonra sadrazam daha sonra diğer misafirler saraydaki yerlerini alırlardı.

Bayram sabahı hazinedarbaşı, iç hazinede bulunan ve cülus merasimlerinde de kullanılan altın işlemeli taht parçalar hâlinde dışarı çıkartıp Bâbüssaâde'nin sağ tarafına kurdururdu. Osmanlı Devleti'nin güçlü olduğu dönemlerde kullanılan bayram tahtları pahalı ve değerli süslemelerden oluşmaktaydı. Ancak devletin çöküşe geçtiği dönemlerde daha basit ve sade taht kullanımına geçilmiştir.

Osmanlı padişahları bayramın birinci günü sabah namazını bazen hırka-i şerif dairesinde bazen de saray mescidinde eda ederlerdi. Daha sonra has odaya gelirler, vazife memurları padişahın bayramlaşmaya uygun şekilde giyinmesini ve hazırlanmasını sağlardı. Burada padişah, yakın hizmetinde bulunanlarla bayramlaşırdı. Enderun ağalarının yer aldığı bu bayramlaşmaya Muâyede-i Havass/Özel Bayramlaşma adı verilirdi.

Padişah, has odada gerçekleşen özel bayramlaşmanın ardından Bâbüssaâde önünde gerçekleştirilecek olan Muâyede-i Umûm/Genel Bayramlaş-

maya geçerdi. Genel bayramlaşma için Bâbussaâde önüne çıkan padişah, bayramlaşmak için kurulmuş olan tahtına otururdu. Merasim tertibatı alındıktan sonra bütün saray mensupları padişahla bayramlaşırlardı. Saraydaki genel bayramlaşmaya idari işlerle meşgul olan devlet erkânıyla başlanır, sonra kadılar ve müderrisler gibi ilmiye sınıfıyla bayramlaşma devam eder, ardından asker sınıfına dâhil olan beyler, ağalar ve ocaklar padişaha bayram tebriğinde bulunurlardı. En son bayramlaşma merasiminin düzenlenmesinden sorumlu olan görevliler padişahın bayramını tebrik eder ve bayramlaşma sona ererdi.

Bayram Alayı

Osmanlı Sarayı'ndaki bayram kutlamalarının en önemli parçalarından birisi de Bayram Alayı'dır. Bayram Alayı, padişahın liderliğinde devletin idari görevlileri ile ilmiye ve askeriye sınıflarının ve sarayda padişahın işlerini gören yakın çevresinin eşlik ettiği bayram namazına gidiş ve dönüş törenine verilen addır.

Bayram Alayı'nda padişahın arabasını çekecek olan at ve arabası tören için özel olarak hazırlanırdı. Geçit töreninde yer alacak olan bütün devlet erkânının görev tanımları ve yerleri önceden belirlenirdi. Alayda, bazı görevliler yaya bazıları da atlı olarak görev almaktaydı. Bayram Alayı'nda görevli olanların giyecekleri kıyafetler mesleklerine göre farklılık arz etmekteydi. Padişahın geçiş güzergâhında güvenlik tedbirlerini almak Yeniçeri askerlerinin göreviydi.

Padişah, bayram namazını kılacağı camiye ulaştığında caminin mütevellî heyeti tarafından karşılanırdı. Padişahı cami girişinden namaz kılacağı mahfile kadar götürmek sadrazamın göreviydi. Bayram namazı bitiminde alay aynı yoldan merasimle saraya döner, sarayın Orta Kapı girişine kadar padişaha refakat eder, padişahın orta kapıdan saraya girmesi ile birlikte merasim sona ererdi.

Padişah'ın saraya dönüşüyle birlikte has odanın sağ tarafındaki sofaya bir taht kurulurdu. Padişah burada, enderun ve haremi hümayundan daha önce bayramlaşmadığı alt rütbelerdeki saray görevlileriyle bayramlaşırdı. Daha sonra kahvaltıya geçilir ve bayram kahvaltısı yapılırdı. Saray mutfağından altın ve gümüş tabaklar içinde hazırlanan bayram helvaları devlet erkânına hediye olarak gönderilirdi.

Kurban Bayramlarında padişah adına dokuz kurban kesilirdi. Hayvanlardan ikisi arefe günü akşamı Topkapı Sarayı'nda kesilip adandığı medreseye gönderilir, kalanlar ise bayramın birinci günü sabahı, padişahın Bayram Alayı'ndan saraya dönüşünde, binek taşı önünde kesilirdi. Kesilen ilk kurbanın böbreği çıkarılarak ızgara yapılır, Padişah dua ederek kurban etinin tadına bakardı. Diğer kurbanlıklar iki gün içerisinde Darüssaade Ağası tarafından kesilerek, sadakalarla birlikte fakirlere dağıtılırdı.

Padişah, bayram sabahı kahvaltı yaptıktan sonra atına binip Yalı Köşküne gider, donanma birliklerinin öncülüyle bayramlaştıktan sonra şenlikler başlardı. Donanma, deniz kıyısında meşaleler yakarak ortamı aydınlatırdı. Daha önce planlanmış olan eğlenceler başlar, kösler çalınır, şenlikler sabahlara kadar devam ederdi. Hüner sa-

hipleri padişahın önünde marifetlerini sergiler, cirit oyunları, güreşler, ok atışları, esnaf alayları yapılırdı.

Bazı bayramlarda padişahlar, büyük şenlikler tertiplemişlerdir. Bu şenliklerde, şehrin belli bir yerine hükmüdar ve devlet erkânı için otağ ve çadırlar kurulur, saray kadınlarının gösterileri izleyebilmeleri için kafesli köşkler inşa edilirdi. Eğlencelerin en ilgi çekici yanı, esnaf gruplarının kendi meslekleriyle ilgili gösteriler yaparak padişahın önünden alay düzeniyle geçmeleri idi. Fırıncılar seyyar fırınlarda ekmek pişirir, cambazlar bin bir çeşit oyunlar sergiler, ciltçiler kitap cildi yapar ve alay sonrası bunları "ıy-dıyye/bayramlık" adıyla padişaha takdim ederlerdi.

II. Mahmud zamanında, 1826'dan itibaren devlet ve toplum hayatında başlatılan yeniliklerden bayramlaşma

merasimleri de nasibini aldı. Padişah öncelikle, bayramlaşma merasiminde yeniçerileri hatırlatan uygulamaları iptal etti. 1826'da bayramın ilk günü öğleden sonra Yalı Köşkü gibi yerlerde yapılan ve bizzat padişahın katıldığı eğlence törenleri kaldırıldı. 1829'da padişahın Osmanlı Rus Harbi'nden ötürü uzun süredir ikamet ettiği Rami Çiftliği'nde yeni usulde icra edilen ilk bayramlaşma yapıldı. Bu merasimin iki önemli yeniliği, hem padişahın hem devlet ricalinin törene yeni kıyafetleriyle katılmaları ve mehterin yerini mızıkai hümayunun almasıydı. Daha önce bayram namazı öncesinde yapılan bayramlaşma merasimleri, 1839'dan itibaren namaz sonrasına kaydırıldı.

Sultan Abdülmecid'in Dolmabahçe Sarayı'na taşınmasına rağmen 1867 yılına kadar bayram tahtı Topkapı Sarayı'nda kurulmaya ve bayramlaşma merasimi burada yapılmaya devam etti. Sultan Abdülaziz 1867 yılında resmî bayramlaşmayı Dolmabahçe Sarayı'ndaki bayramlaşma salonunda gerçekleştirdi ve bu tarihten itibaren yeni bayramlaşma mekânı burası oldu. Bayramlaşmanın mekânı değişse de padişahlar âdet olduğu üzere bayram namazı için yine Topkapı Sarayı'ndan alayla çıkıp Sultanahmet veya Ayasofya'ya gitmeye devam ettiler.

Osmanlı Devleti dinî bayramlara büyük bir önem vermiş ve ihtişamlı merasimlerle bu günleri kutlamıştır. Devletin bu özenli tutumu gerek devlet erkânına gerekse vatandaşlara bir takım mesajlar vermekteydi. Saraydaki bayram kutlamaları, Padişahın saray çalışanları ve devlet erkânıyla kaynaşmasına; aynı zamanda Padişaha olan bağlılığın tazelenmesine vesile olmaktaydı. Düzenlenen bayram alaylarına eksiksiz katılan devlet erkânı, devletin gücünün ve ihtişamının bayram vesilesiyle halka gösterilmesinde önemli bir rol oynamaktaydı. Öte yandan bizzat padişahın öncülük ettiği bayram kutlamaları ve dağıtılan bahşişler, devletin halkla bütünleşmesini resmediyordu. Devletin dinî bayramlara katılım gösterme konusundaki duyarlılığı, devletle toplum arasındaki inanç birliği ve bütünlüğüne işaret ediyordu. Devlet, dinî bayramlar vesilesiyle, idarecileri ve halkıyla birlik ve beraberlik içerisinde olduğu mesajını iletliyordu.

Selahaddin YUSUF

BAYRAM ASLINDA SEBEPSİZ BİR SEVİNÇTİR

Bir çocuğun sebep-siz gülümsemesi gibi mesela. Çünkü içten yükselir ve durdurulamaz. Bayram, vakti ve müddeti belli bir sevinç olmasına rağmen, zamanla ölçülebilir olmasına rağmen sebepsiz bir sevinçtir. Kendiliğinden kaba-
ran bir şevk ve sürur olarak eşsizdir o. Yeri doldurulamazdır. Ve sebepsiz sevinç kadar kendiliğindendir, kendi başına ve kendiyle kavi bir baş başalık ima eder.

Bir bakımdan daha ölçülebilirdir bayram. Yıl dediğimiz şeyi dört parçaya böler. Kurban ve Ramazan Bayramlarından bahsediyorum. Dört parçalık yıl, bölünmüş, anlaşılmış ve -elbette en önemlisi şu ki- bir ma-

naya kavuşmuş olmaklığı itibariyle sevinç uyandırır. Çünkü ucu açık zamana anlam verebilmek o kadar kolay değildir. Ruhumuz katı bir istidat, belirlenmiş bir mesafe ve ölçülebilir bir zaman ile teskin edilebilir. Belirsizlik bizi daima endişeye sürükler. Derin ve uzun bir mesele elbette.

Günümüzü oruçla ikiye bölüyoruz. Bunun kapısı bile tek başına sevince çıkar işte. Çağımızın en büyük meselelerinden biri, çağdaş insanın en büyük anksiyete sebeplerinden biri “amaçsızlık” değil mi? Evet öyle. İnsanların her Allah’ın günü bir amaç edinebilmek için ne kadar çocukça şeylere bel bağladığını gözlemleyebiliyoruz, değil mi? Ama size bir şey söyleyeyim mi; iftarı beklemekten

daha güzel, daha derin ve sahici bir amaç lezzeti tatmadım ben bugüne kadar.

Peki ya vahdetin lezzeti? Bütün o milyonlarca insanla, bütün o rengârenk, rengahenk, dünyanın her yerlerindeki insanlarla aynı anda aynı şeyleri hissetmek de olan iftarı nasıl anlatmalı? Belki de anlatmamalı hiç. Kıskançlıkla ve sessizlikle saklamalı onun sevincini içimizde.

Bayrama ulaşmak!

İşte insani akıl dışılıkların en güzel. İşte sebepli sebepsiz sevinçlerin en güzel dağının çiçekli zirvesi. Ne mutlu bu sevinci iliklerine kadar hissedebilenlere. Ne mutlu insan kardeşliğinin bu en derin ruhunu kavrayabilen ve yaşayabilenlere.

Mesut UÇAKAN

HATIRAMDA RAMAZAN

Bir Anadolu kasabası ve varoş bir mahallede, zamanla sınırsız hayallere bürünmüş, yarı silik görüntülerle bir çocukluk dönemi şekilleniyor, ramazan deyince hafızamda... 1960'lı yıllar... 27 Mayıs İhtilali'nin hemen sonrası... Okulda ve mahallede arkadaş grupları arasında oruç konulu şakaşmalar, espriler... Kentin üstünde tüten sıcak pide kokusu, cıvı cıvı bir coşku, telaşlı ve heyecanlı koşuşturmalar, yardımlaşmalar, kucaklaşmalar, iftar komşulukları, neşeli, mutlu çehreler... Şu an iki yanımdan akıp giden beton bloklara, teknolojiye, siyasete, trafiğe, geçim

kaygısına, lükse boğulmuş olan gü-rültülü kalabalıklar arasında geçip giderken bunları düşünüyorum. Hayale dönüşen o anılardaki hayatı bulmak artık ne mümkün... Hüzmeli sokak lambalarından çok bembeyaz karların aydınlattığı bir gecede arkadaşlarla birlikte şakaşarak teravihe gittiğimiz anları düşünüyorum... Teravih sonrası karlar arasında düşekalka oynadığımız kartopu oyunlarını... Ateş yakıp ellerimizi ısıtarak yaptığımız sohbetleri... Teravih namazını kılmak için camiye dolduran hıncahınc kalabalıkları... Uykulu uykulu sahura kalkmalarını... Kaldırılmadığım zamanlar uyuyor numarası yaparak yatakta arkaya

dönüp sessizce ağlamalarımı... Tok tutsun diye yenilen annemin yağlı bazlamalarını, pekmezlerini... İri iri taşları üst üste yığarak şehrin ortasında bulunan koca bir tepeden patlatılacak iftar topu ile yarışarcasına diktiğimiz taşları... Taşları yıkmak için elimizde tuttuğumuz taşlarla tetikte bekleyişimizi... Ezan okunur okunmaz taşları fırlatarak top patladı diye haykırışlarımızı... Ve daha neleri neleri düşünüyorum... Artık o anları bulmak ne mümkün!.. Çağdaş hayatın dindarlaştıkça kendine özgü bir ramazan atmosferi oluşturacağı muhakkak ama umarım bu sanal bir atmosfer olmaz! Geçip giden güzelliklere selam olsun.

SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA BAYRAM:

Anlamına ve Toplumsal Etkilerine Dair Bazı Değerlendirmeler

Prof. Dr. Alev ERKİLET

Dışlayıcı değil kapsayıcı olmak, ayrıştırmak yerine dâhil etmek, istiflemek yerine paylaşmak ve daha niceleri, tevhit kaynaklı değer hükümleri olup Müslümanların gündelik hayatlarında, sosyal etkileşimlerinde ve yapıp etmelerinde tezahür etmişlerdir.

Miladi 2025, Hicri 1446 yılının Ramazan Bayramı'na ulaşmak üzereyiz. Bu vesileyle bayramların, özellikle de dinî bayramların sosyolojik anlamını ve toplum üzerindeki etkilerini hatırlamak, bize bayramın hakkını vermek konusunda da yardımcı olacaktır. Aslında bayramın manasının herkes için çok açık olduğunu düşünmeye mütemayilizdir. Yine de bayramla ilgili bir yazıya kelimenin yalın manası ile başlamak uygun düşer. Osman Fikri Sertkaya *Türk Dili* (2021) dergisinde yayınlanan “Bayram Kelimesi Üzerine” başlıklı yazısında bayram mefhumunun Göktürk ve Uygurlardan bu yana hangi kelimelerle ifade edildiği ve nasıl bir evrim geçirdiği üzerinde durmaktadır. Sertkaya'nın belirttiğine göre Göktürk ve Uygur metinlerinde rāma kelimesi ile ifade edilen bayram mefhumu “sevinç, neşe, huzur, mutluluk, sükûn” (2021: 4) anlamlarına geliyordu. Mefhum, zaman içinde ve farklı topluluklarda farklı kelimelerle karşılanmaya başlamıştır. “Sevinme günü”, “yiyip içme, konuşup eğlenme meclisi” (Sertkaya 2021: 9, 10) anlamlarını içerecek şekilde evrilmiştir. Kısaca özetleyecek olursak, bayram “Kutlanan gün, neşe ve sevinç günü” anlamına gelmektedir (Sertkaya 2021: 11-12). TDK'nın *Güncel Türkçe Sözlük*'ünde ise bayram “Millî

veya dinî bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler” şeklinde anlamlandırılmıştır (<https://sozluk.gov.tr>).

Yukarıda zikrettiğimiz sözlük anlamlarına bakılarak bayramların yalnızca birer kutlama ve sevinç günü olduğu düşünülebilir. Oysa bayramlar geçmişte gösterilen çabaların, bu çabalar sonucu kazanılan başarı ve zaferlerin ya da gösterilen fedakârlıkların birer nişanesi, ödülü olarak da tanımlanabilir. Millî bayramlar, toplumun/halkın canı pahasına gösterdiği direnişler sonucunda elde edilmiş bağımsızlıkların anılması, onurlandırılması ve kutlanmasıdır. Dinî bayramlar, mesela Ramazan Bayramı bir ay boyunca tutulmuş oruçlarla nefsi terbiye etme çabalarının karşılığı olarak bahşedilmiş bir ödüldür. Bu nedenle, burada söz konusu olan sevinç de köksüz, sıradan, dünyevi bir sevinç değildir. Uhrevi bir gayret sonucunda kazanılan bir sevinçtir. Bayram, kendisini idrak edenlere, uğrunda çaba gösterilen ortak anlam ve değerleri hatırlatır. Bu idrak, sahiplerini tekrar ve yeniden bilinçlendirir. Millî ve dinî bayramlar arasına çizilen bu ayırım çizgisi de her zaman bu kadar net bir şekilde karşımıza çıkmaz. Sınırların bulanıklığını, alanların iç içeliğini gösteren en güzel örneklerden biri Yahya Kemal Beyatlı'nın “Süleyma-

niye'de Bayram Sabahı” başlıklı şiiridir. *Kendi Gök Kubbemiz* kitabına adını veren bu şiirde Beyatlı'nın dile dökmeye, vezne akıtmaya çalıştığı duygular toplumsal hafızanın dinî idrakle bütünleşmesine dair duygulardır. Beyatlı bu şiirinde madde-mana, hayat-ölüm gibi meseleleri İstanbul ve Süleymaniye bağlamında şöyle ele almaktadır: “Gecenin bitmeye yüz tuttuğu andan beridir, duyulan gökte kanat, yerde ayak sesleridir. Bir geliş var! Ne mübarek, ne garib âlem bu! Hava boydan boya binlerce hayaletle dolu. Her ufuktan bu geliş eski seferlerdendir; O seferlerle açılmış nice yerlerdendir.” Beyatlı bunları söylerken bayramı kutlanabilir kılan şeyin, ecdadın inanç ve fedakârlıkları, iman ve şehadetleri olduğunu vurgulamaktadır. O kadar canlı bir betimlemedir ki bu, bayramı kutlamaya gelen İstanbulluların İstanbul'u bir İslam kenti yapan cihadın neferleriyle birlikte Süleymaniye'nin kapısından girişleri, o sırada yaşanan heyecan, akış, içeri doluş gözlerinizin önüne gelir. Bu esnada Süleymaniye'nin “tarih oluşu”, tarih kılınması aslında bayramın toplumsal hafıza ve toplumsal bilinçle olan özdeşliğini ima eder.

Dinî bayramların toplumsal hafızayı dinî idrakle birleştirme, iç içe geçirme özelliği yanında farklı toplumsal sınıfların bir arada yaşamasını ve

dayanışmasını sağlama özelliği de zikredilmeye değerdir. Ramazanın oruç ekseninde deneyimlenen sayısız olumlu etkileri bayrama da yansımaktadır. Ramazan ayında konu komşuya, mahalleliye hatta yoldan geçen Tanrı misafirlerine iftar ve sahur ikramları yapılır; “diş kirası” adı altında hediyeler verilir ve farklı sınıfların yatay dayanışma ağları ile birbirlerine bağlanmaları sağlanır idi. Turgut Cansever kendi çocukluğundan net hatıralarla naklettiği bu tür davranış biçimleri, bunların –biri ütopya olmayıp– özellikle de Osmanlı-İslam kentlerinde kurum-sallaşmış olduğunu ve ramazanın toplumsal eşitsizlikleri ortadan kaldırmak bakımından ne kadar anlamlı örüntüler ortaya çıkardığını göstermektedir (ilintili tartışmalar için bkz. Erkilet 2024). Çok-kültürlü İslam kentleri aynı zamanda çok-tabakalı ve/veya çok-sınıflı karakteristikleri ile servetin yukarıdan aşağıya ve yatay ekseninde yeniden dağıtımını sağlamışlardır. Gerek ramazan gerekse bayram ile ilişkilenen ritüeller de bu sürece katkı sağlamıştır.

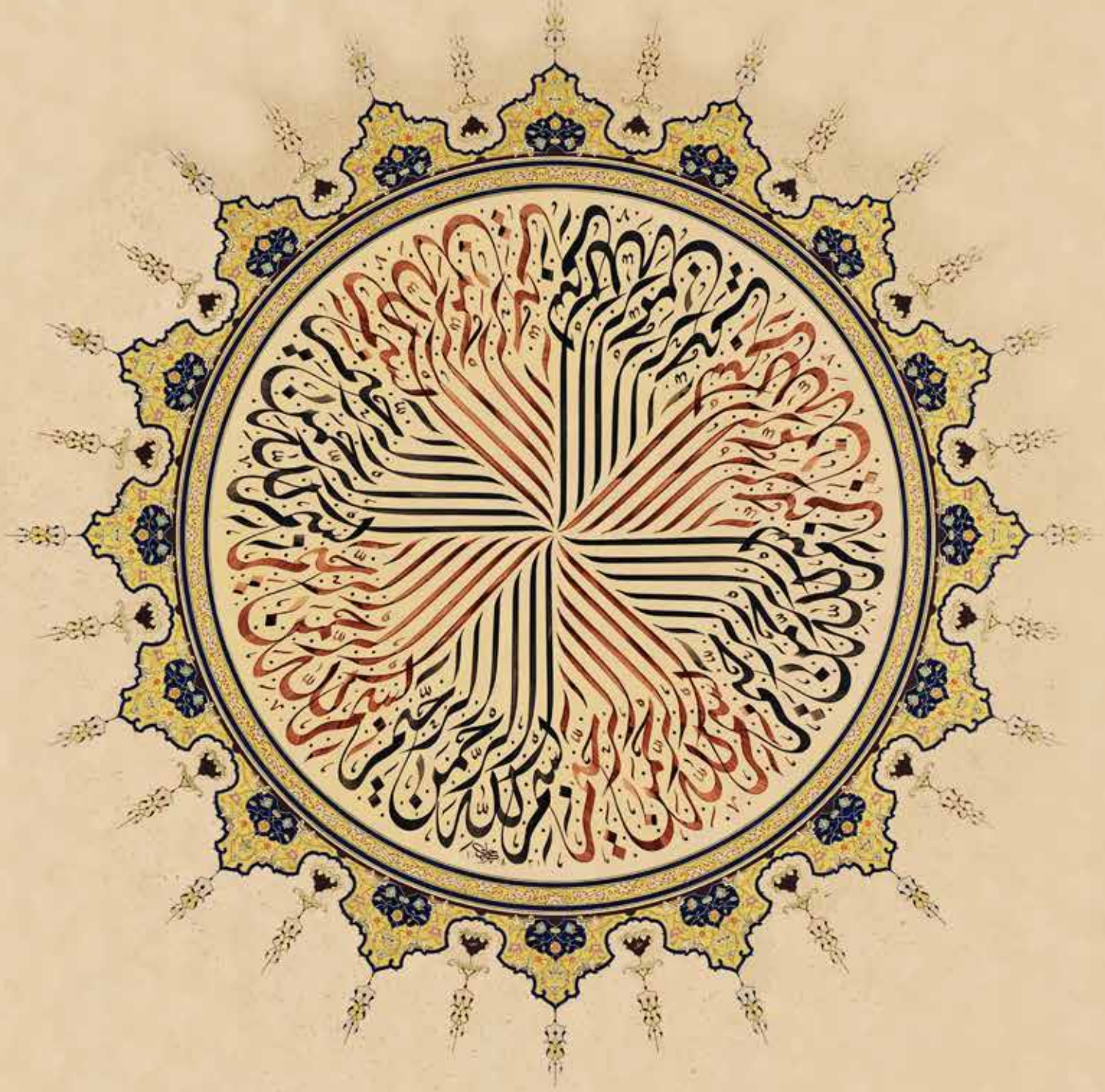
Mehmet Şeker, *İslam’da Sosyal Dayanışma Müesseseleri* başlıklı kitabında özellikle Ramazan Bayramlarının dayanışmacı karakterine ve etkilerine işaret etmektedir. Şeker’e göre Ramazan Bayramı’nda bayram namazından sonra “Cami kapısında hemen bütün cemaat, tanıdık, tanımadık, vezir, nazır, ahçı, uşak, hekim, hamal, ırgat, caminin sınıf farkını ortadan kaldıran birleyici ve birleştirici kanunlarına uyarak musafaha edip kucaklaşırlardı” (2007: 139). Burada sözü edilen birleyicilik ve birleştiricilik sadece bayrama özgü vasıflar olmayıp İslam’ın temel ilkelerinden ve özellikle de tevhit ilkesinden kaynaklanmaktadır. Tevhit ilkesinin şemsiyesi altında toplayabileceğimiz İslami ilkeleri hayata aktaran davranış kalıplarıdır bunlar. Dışlayıcı değil kapsayıcı olmak, ayırtırmak yerine dâhil etmek, istifleme yerine paylaşmak ve daha nice-leri, tevhit kaynaklı değer hükümleri olup Müslümanların gündelik hayatlarında, sosyal etkileşimlerinde ve yapıp etmelerinde tezahür etmiş-

lerdir. Bayrama yansıyan hakikat, ramazanda, oruçta, ikramda tezhür eden aynı hakikattir. Dolayısıyla bunları ayrı ayrı ele almak yerine aynı bütünün, aynı sürekliliğin parçaları olarak düşünmek gerekir.

Ramazan ayı ile bayram arasındaki bir geçiş ritüeli olarak tanımlayabileceğimiz sadaka-i fitr da bu bağlamda zikredilebilecek sosyo-ekonomik bir ibadettir. Ramazan orucunun çeşitli sağlık sebepleriyle ya da geçerli mazeretlerle tutulmamasından ötürü verilen fidye ya da kefareten farklı olarak sadaka-i fitr ramazan orucunu tamamlayıp, sağlıklı bayrama erişildiği için verilir (bkz. Şeker 2007: 184). Bu açıdan bakıldığında, orucun tamamlanmasına dair bir kutlama, oruç ibadetine duyulan hürmetin bir ifadesi olarak anlamlandırılabilir. Tıpkı bu geçiş gibi bayramın kendisi de bir kutlamadır. Asıl önemli olan bu nihai kutlamanın, bu ramazanı uğurlama ritüelinin de israf içeren gösterişçi ve tüketimci bir kutlama olmayıp tam tersine paylaşımcı bir dayanışma örneği olmasının tavsiye edilmesidir. Demek ki, bayram her ne kadar bir “sevinme”, “eğlenme”, “gezme”, “yeme içme” günü olsa da bu günün hakkının nasıl verileceği, nasıl idrak edileceği tevhit ilkesi çerçevesinde düzenlenmiştir. Bayram, ramazan boyunca gerçekleştirilen nefis terbiyesinden çıkıp önceki hayatımıza geri dönmek değildir. Toplumsal açıdan, dayanışmacı örüntülerin yılın bir ayından her gününe yayılmasının sağlanmasını amaçlar. İsfraf ve sefaletin sadece ramazan ayında değil tüm yıl boyunca, sadece bir toplumun sınırları içinde değil uluslararası ölçekte ortadan kaldırılması sağlanmalıdır. Orta yol üzere hayatını sürdürebilen bir toplumun inşası sürecine yatırım yapılmalıdır. Toplumsal barış ve sosyal adaletin tesisi bakımından da kaçınılmaz olan bu inşa, sadece nefisle ilgili psikolojik değişimlerin yaşanması yoluyla başarılamaz. Bu bireysel değişimlerin aileden ve ekonomik işleyişten başlayarak tüm toplumsal ilişki ve etkileşimlere ve kurumlara kadar yayılması gerekir.

**“Bayram, güzel elbiseler giymek değildir.
Bayram, Allah’ın vaadinden emin olmaktır.”**

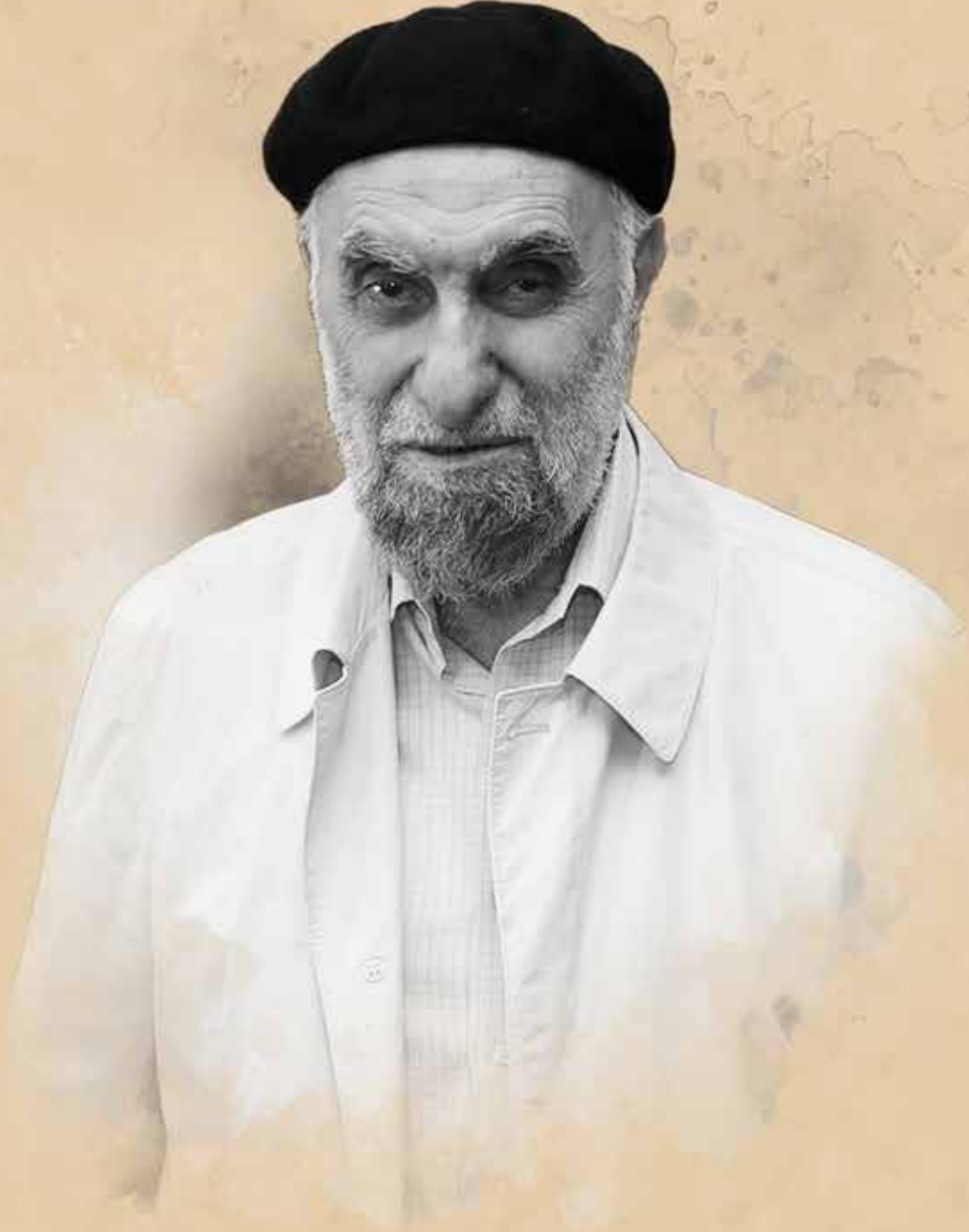
“Allah’ın affedici olması bugün bizleri ataletle sevk etmemeli.”

“Allah’ın gelecek ile ilgili vaadi olmasa da yaratılışın başından itibaren bizlere verdiği her bir nimetin şükrü olarak oruç tutmamız gerekir.”

“Yediğimiz bunca nimetin şükrünü edaya nefesimiz bile yetmez. Onun için ramazanlar, verilen nimetlerin yokluğunu bir süreliğine de olsa hissetmek için bir fırsattır.”

“Bayram cehennemden kurtuluştur. Asıl bayram budur.”

Hasan Çelebi Anısına

Merhum Hasan Çelebi, hayatının 60 yılını hat sanatına adadı. Türkiye başta olmak üzere dünyanın birçok yerindeki camide onun eserleri vardır. 1987'de Suudi Arabistan'a davet edildi. Kuba Mescidi ile Kibleteyn Mescidi'nin kubbe kuşak ve diğer yazılarını bir yıl süren çalışma sonunda tamamladı. 24 Şubat 2025'te 87 yaşında vefat etti. 2010 yılında Yaşayan İnsan Hazinesi ilan edildi, 2011 yılında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Ödülü'ne layık görüldü. Necip Fazıl Saygı Ödülü'nü aldı. Dünya genelinde 100'e yakın icazetli talebesi bulunan Hasan Çelebi, Hamid Aytac'tan sonra en çok öğrenci yetiştiren hat ustası oldu. Kendisine, 8. Uluslararası İyilik Ödülleri'nde vefa ödülü verildi.

ANNELER VE KUDÜSLER

Nuri Pakdil

Tûr Dağı'nı yaşa
Ki bilesin nerde Kudüs
Ben Kudüs'ü kol saati gibi taşıyorum
Ayarlanmadan Kudüs'e
Boşuna vakit geçirirsin
Buz tutar
Gözün görmez olur
Gel
Anne ol
Çünkü anne
Bir çocuktan bir Kudüs yapar
Adam baba olunca
İçinde bir Kudüs canlanır
Yürü kardeşim
Ayaklarına bir Kudüs gücü gelsin.

